

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVIII

ТРАВЕНЬ — 1987 — МАЙ

№ 447

НОВИ ДНІ

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI

P.O.Box 130
ETOBICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V2

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 20.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ

U.S. dol. 18.00 амер. дол.
Avio — U.S. dol. 30.00 амер. дол.
or equivalent — або рівновартість

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка „НОВІ ДНІ“ з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор

Редколегія: Іл. Бондарчук, Тоня Горохович, Василь
Гришко, Дмитро Кислиця, Олексій Коновал

Адміністратор — Михайло В. Гава

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Гр. Бостонський, Т. Матвієнко, Ю. Буряківець, І. Кмета-Ічнрянський, І. Бурда — ПОЕЗІЇ	1
Мар'ян Дальний — РОЗМОВА З ЧИТАЧАМИ	3
Валентина Юрченко — СУСІДКА ГАННУСЯ	4
Ю. Нагорний — МАРИВО КРИЗИ НА ОВИДІ	7
Петро Балей — МАРКСИЗМ і КОМУНІЗМ	9
Григорій Костюк — ВАГОВИТА СКРОМНІСТЬ	13
Юліян Мовчан — 65-РІЧЧЯ Д-РА ПАВЛА ПУНДІЯ	15
Маруся М. Заславець-Кривобок — ОСТАННІЙ ЗОШИТ (спогади)	17
Гр. Сірик — ВАСИЛЕНКОВА АНЮТКА (II)	21
Юрій Мопшинський — ДУМКИ ПРО МИСТЕЦТВО	23
Юрій Соловій — ХИМЕРИ В НАШОМУ ЖИТТІ	24
Лев Яцкевич — КРИЗЬ УЩЕЛИНУ НАСТУПНОГО 1000-ЛІТТЯ	26
Іван Бабій — ГЕНЕТИКА (V)	27
Walter Cap — ПИСЬМЕННИК „СОБАЧОЇ ДОЛІ“	29
Іриней Верес — ...СМОТРИЧЕВІ ЧАСТУШКИ	30
Я. Сусленський, Ф. Миколаєнко, Анна Сурмач, М. Кремінярівська, Є. Оношко і інші — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	31

На першій сторінці обкладинки — Руслан Логуш:
„БУЛО КОЛИСЬ...“

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Гр. БОСТОНСЬКИЙ

СИМОНОВІ ПЕТЛЮРІ

Як вість прийшла — дівчата по калину
 Ходили в луг, плели з квіток вінки,
 Бо Україна загубила сина,
 Згубили отамана козаки.
 Ступала ніч і ворог смерть найжив,
 Лиш день, як сталь, і сонця спека зла...
 Отаману на вулицях Парижу
 Було замало світла і тепла.
 Згадав село, солодкий запах поля,
 Брати ярмо волочать, як мару...
 Та раптом блиск проклятого пістоля,
 І він упав на випечений брук.
 Як помсти клич, сочилась кров гаряча —
 Його, моя і наша рідна кров...
 Він так хотів свій рідний край побачить,
 Йому віддати душу і любов.
 Пройдуть віки — скорбота не змаліє,
 Як він помер — спокою не було,
 Трусився осокою Київ,
 І плакало наше село.

Т. МАТВІЄНКО

В ТОРОНТІ

Існуємо в гурті людських різноманіть:
 Свою природну суть рішивши зберігати,
 Долаємо зневаг помножені загати
 На чужині гіркій під знаком зломагніть.

Куди ж сусідів жовч нам, накінець, убгати,
 Щоб перестала вже на серці димно тліть,
 Щоб не шмагала душ гідка язична пліть
 І не лякали днів міцні тюремні ґрати?

І в дійсності стає безпомічно якось
 Дивитися вперед розхитано-невміло...
 І їжитья, мов пень, довкілля підозріло:
 Здається, наша тінь отрує когось...

В Торонті, як закон, в товпі іскаріотів,
 Ми ходимо з клеймом „бездомних ідіотів“.
 1986

НЕВІДОМЕ

Тривожить кут сліпий. І от напередодні
 Життєвотворчих змін, що пруть на повний ріст,
 Я підсумком душі у них знаходжу зміст, —
 Приречень певний клич і... згоди холодні.

Так буряться ґрунти. Так ріки многоводні
 Від заливних дощів — ламають ветхий міст;
 Течуть і вкис, і вкрив на фоні сіл і міст;
 Проточують шляхи довільні і незгодні.

І хоч би як бажав прозріти майбуття,
 Запинало німе не можу відхилити,
 Ні в тіло боязке стакан хмільного влити
 І розкусить судьбу вигнанця допутьтя.

Один небесний Бог усе докладно знає,
 Як трударів слабих веселість обминає.
 1986

ПЕРЕЇЗДЖАЮ, ОБМИНАЮ ПІДВАЛ

3/18//
 Речами збагативсь... Дрібниць лежить гора;
 У цьому суть одна — достача існування
 Мого на чужині; ества перебування
 У стані творчих сил, неспокою. Це гра.

Переїжджаю знов, Отрушуюсь. Пора
 Всі нерви напругти в чаду пересівання
 Минулого слідів — зерна пророкування,
 Надіючись таки на щастя піввідра.

Це, значить, власний кут, своя, догідна воля
 Приватного життя; та зелень під вікном:
 Кипучий дух її у груди б'є вином —
 І м'якне через те скупа на усміх доля.

Цікавим натякну: радію, взагалі,
 Що у підвал не йду закопувать жалі.
 1986

П'ЯТИЙ ПОВЕРХ

На п'ятому сиджу. Верхи дерев зелені
 До мене у вікно струмлять живий озон;
 Лагіднять почуття, важкий відгонять сон
 І атомних атак уязвлення скажені.

Мов кролик, вперто вчусь долати митарства денні,
На телескопний глум кладу терпіння вазон.
Звільнившись од землі, у пазурах ворон
Пручаюсь, клопочусь, лечу в світи шалені.

То імпульси очні, то „гартдесіз“, то шак
У череп напробій — розрив жорстокий мозку —
Несе весь час мені негроїдний ішак,
Що тягне й сам горбом диявольську повозку.

Я ж сирість обминув, торкнувся висоти,
Та треба довго ще боротись і рости.
1986

Юрій БУРЯКІВЕЦЬ

РУМ'ЯНИЙ ВЛЕС

(Епопея)

ПІСНЯ СОРОК ВОСЬМА

(Закінчення з попереднього числа)

Русини — витязі в проході тім
Як і з'явилися — раптом і пропали,
Натомість — з круч посунувся граніт
Із двох боків, — зрівнявшись із Валами.
Ті обри — стрілами у небесах
Затьмили сонце і на луг пустились, —
І засурмиє підручним Тур у ріг,
Щоб голубів із кліток випускали.

Відразу, як у небі поштарі
З'явилися, то сокирами канати
На греблі розрубали, і страшний
Там гуркіт із ревінням хвиль рознісся.

Зачувши звуки рогу й поштарів
Угледівши над греблею, — на кручу
Любава вивела свого коня,
На нього в обкладунках злотних сіла.

Вже на покоті віку дарував
Її волхв ту зброю із часів звитяжних,
Тож роду гордістю броня була,
І берегли її, як стяг Дажбога.
Любава вирядилась у похід
З мечем караючим, щитом і списом,
На воронім сиділа й ні на мить
Із оболоні не спускала ока.

В серпанку сизім крились Теремці,
І гребля й ліс, що на Валах Змієвих
Розрісся, верховіттям зашумів,
В мелодіях — кріпив відважним душу.
Кубки Любава — срібні й золоті,
Заздалегідь з полиці поздіймала,
І завиніння забирала з скринь,
Листи, які на бересту писала.
Клейноди закопавши у садку,
Тож в час тривоги до Валів помчалась,

Щоби зозулі в цих місцях не чув
Той ворохобний, ненаситний ворог.
І перелле вона любов на гнів
До недруга, йому хай стане гірко,
Бо безкаранно хижий вовкулак
Не сміє з гордих русів насміятись.

І будуть вікопомні гусярі
Співати красно про часи тривожні,
Як лоском після битви вороги
Тим викошеним бур'яном лежали.
Не стане помину ніде по них,
І вищезнуть, мов рід песиголовців,
Дитятам в яких край жител і печер,
Орли й шуліки в леті похапали.

І навіть, як в баталії — життя
Любава втратить, то в цвітінні душу
Її Влес добрий візьме й віднесе
На небеса, на луки Перунові.
І там на вруну гнатиме коня
Із думкою: десь Сережень блукає
У світі, все шукаючи сестру,
При зустрічі — не урікне і словом.

... Любава зблідла, бо напереріз
Кінноті обрський, вихватився вершник.
Вихвицом коника щосили гнав,
Думки її тривога охопила.
І знаючи — за хвиличку одну
Заграє море тут по оболонні,
З метою — обрив вигубити всіх,
Той крик у неї вирвався із горла.
І гриваня впізнавши й косака,
Спустилася із кручі і помчалась
Навстріч коханому, Семир також
Зустріть дружину мчавсь по луговині.
І вже, як порівнявся в леті кінь
Її із ладом, то бурхливі хвилі
Валами величезними змели
Їх двох, і обрив гребнями накрили.
І загострився в Тура пильний зір,
Бо в парусах у Хорсових щедротних,
Погойдувався вітрильник, на кермі
Семир сидів з Любавою своєю.

Отак в промінні сонця гомінкім
З човном і розчинилися набавом:
В безмежжі ще пінилася вода,
Вируючи в роз'ятреному морі.

Тих обрив — хвиля витопила всіх,
І від Валів злієвих відкотились,
А греблю — геть стихія рознесла,
Не знати де пізніше і пропала.

Лише Бужок — Семирів вірний кінь,
Урятувався, бачили, як виліз
На крутовину мишисту за Случем,
І до зорі іржав на пасовиську.
Тарпан пропав в поліській стороні,
Його уздрів Варнута — волох згодом,
Як слухав шум осипаних гаїв,
Під гуки пугачів гаїв стемнілих.

*Пропали обри, ніби сон страшний,
Одні Вали лишилися Змієві,
Для поколінь ту пам'ять зберегти
Як вигинули в глушині гунцволи.*

*Славу та й нині б'є у береги,
І Прип'ять їй, мов матері — водицю,
В насназі, без надуму, віддає,
Зливаються в одно — й до моря мчаться.*

*Звідтіль, від хвиль Есквіни і вертаєсь
Семир із Малом, від узгір Колхиди;
Гяурів згадували вівтарі,
Де Ормузда горить вогонь священний.*

*В Систані у жалобі поховав
Косак останки рідної сестриці,
Домів вернувшись, в сонці розтопивсь,
З Любовою, до вирію відлинув.*

*По всіх світах — про неї мріяв він,
Коханої у вчинках не заплямив,
Ще кажуть, Влес тому й човна подав,
За перевізне Нию не платити.*

*І оселившись в ірину — живуть,
Пригадують, як від Валів Змієвих,
З густих борів виходили вовки,
І обрську кість в байраках жвакували.*

БЛ. П. РЕД. П.К. ВОЛИНЯК БУДЕ ПОХОВАНИЙ НА ЦВИНТАРІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ОКВІЛ

Завдяки старанням комітету, який опікується могилою і пам'ятником основника та довголітнього редактора „Нових Днів“ бл. п. Петра Кузьмовича Волиняка, — домовина з його смертними останками та пам'ятник будуть перевезені цього літа з загального торонтського цвинтаря „Прспект“ на новий український цвинтар Св. Володимира в Оквіл, на якому поховано вже багато його колишніх читачів-одномудців.

Цвинтар Св. Володимира, розташований біля Українського Культурного Центру „Київ“, стає на наших очах центральним українським пантеоном у Канаді. Там знайде вічний спочинок, мабуть, також найбільше воїнів українських армій різних часів і формацій.

Точна дата перенесення тлінних останків бл. п. П. К. Волиняка на цвинтар Св. Володимира буде подана в пресі та в українських радіопередачах. На покриття коштів перенесення „Нові Дні“ уже склали пожертву по своїй спроможності. Віримо, що наші жертвовні читачі також щедро відгукнуться на заклик комітету, якщо буде в цьому потреба.

До речі, розбудова Українського Культурного Центру на оселі „Київ“ — це, мабуть, найбільший, найцінніший і найкоштовніший проєкт українців Канади, запланований на відзначення 1000-річчя

ВІД РЕДАКТОРА:

РОЗМОВА З ЧИТАЧАМИ

**(Про передплату, „чортиків“
і дальшу долю журналу)**

Коментуючи мою понуру й песимістичну „новорічну“ нотатку, наша добра читачка Галина Корінь у квітневому числі „Нових Днів“ слушно написала таке: „Тому, шановні редактори, забудьте раз на місяць що в кого болить. Кріпко тримайтеся одною рукою за болюче місце, а другою — за перо! Трохи застогніть, а при тім — зажартуйте, бо ви ж духові лікарі читачів. Вам нарікати публічно можна лише раз на рік, що й зробив Редактор... А про песимізм не можна навіть думати...“

Подібні думки висловили й інші читачі в листах до редакції, а ще більше в розмовах. І лиш деякі звернули делікатно увагу на неймовірну кількість „друкарських чортиків“, які розплодились на сторінках журналу особливо в минулому році та на початку нинішнього року Божого. Мабуть з чемності, ніхто з читачів не згадав, що ці „чортики“ боляче скалічили навіть перше речення згаданої моєї новорічної „літаниї“, як зрештою й багато інших статей, через що „Нові Дні“ чи не вперше попали на гострі зуби „Лиса Микити“.

Ми вдячні вам, читачі, за вашу виrozumілість, за моральну підтримку й за турботу про ваш журнал. Ми також вдячні вам за те, що без закликів, нагадувань й організованих кампаній (не маємо ж за собою організації) ви самі здебільш вчасно відновлюєте передплату й щедро жертвуєте на пресовий фонд, що й видно зі списків жертводавців. Тож мав рацію покійний редактор П. К. Волиняк, коли часто твердив, що „Нові Дні“ мають найкращих читачів і читачок.

Мабуть, тому, я відважуюся сказати сьогодні те, чого ніхто з вас досі не знав: у той час, коли я писав свою грудневу песимістичну нотатку, „Нові Дні“ стояли на самому краєчку прірви. Кілька місяців нам тяжко було знайти компетентних людей, які погодилися б підставити плечі й віддати трохи свого часу та праці для журналу, в умовах наших усе ще дуже скромних фінансових спроможностей. Тому управа Видавництва серйозно дискутувала потребу перейти на двомісячне чи неперіодичне видання, а то й зовсім припинити вихід „Нових Днів“ та повернути передплатникам належні їм гроші.

На щастя, дякуючи людям, які ще не втратили

хрещення України-Руси. Сподіваємось, що цьому проєктові „Нові Дні“ матимуть змогу присвятити окреме число журналу.

М. Дальний

почуття громадського обов'язку, „Новим Дням“ пощастило й цим разом перебороти кризу й виплисти на глибшу й чистішу воду. Не називатиму поіменно всіх причетних, щоб когось ненароком не пропустити. Вони самі знають, скільки завдячують їм поранені нашою дійсністю „Нові Дні“ і хай свідомість цього буде кожному подякою та належною винагородою.

Все ж таки, треба сказати, що **через значне збільшення видатків на друк, пошту, компютер, рент, транспорт, розсилку тощо, Видавництво змушене піднести від 1-го липня цього року річну передплату на „Нові Дні“ до 22.00 долари в Канаді, 20.00 амер. доларів у США й до рівновартости 20.00 амер. дол. в усіх інших країнах, включно з Австралією. Річна передплата й пересилка авіопоштою вноситиме 40.00 амер. доларів або їх рівновартість.**

Дехто з читачів уже давніше вимагав ще більшої підвишки на передплату. Проте, ті передплатники-пенсіонери, студенти і новоприбулі, які неспроможні платити таку суму за журнал, повинні листовно домовитись з адміністрацією про відповідну знижку, бо ми не бажаємо втратити навіть одного передплатника з фінансових причин. До речі, до місяця липня всі мають нагоду продовжити передплату наперед або сплатити свою заборгованість ще по теперішній ціні.

Дорогі читачі і читачки! Ми не належимо до песимістів, якщо з вірою в вас і в конечність дальшого існування „Нових Днів“ взяли на себе тягар видавання журналу після смерті їх основника і редактора П. К. Волиняка. Песимісти не вірили в успіх і нас відмовляли, але ми їх не послушали й видаємо журнал регулярно не рік, не п'ять і не десять, а ось уже 17 років! І приємно нам чути від багатьох з вас, а зокрема від людей з України („режимних“ і антирежимних), що, не зважаючи на різні недостатки, з усіх українських періодичних видань за всяку ціну треба втримати бодай два: „Нові Дні“ і „Сучасність“. І це зобов'язує нас.

Але, признаюсь одверто, що страшно стає читати щораз частіші повідомлення (очевидно, чужою мовою) такого змісту: „Припиніть висилку журналу, бо такий-то (чи така-то) помер, а в родині ніхто більше не читає по-українському“. Щораз частіше трапляється й таке, що шлемо журнал рік, а то й два, не знаючи, що наш довголітній читач-передплатник уже не живе...

Ми пробували різно приєднати нових передплатників, на жаль, з малим успіхом. Ви знаєте чому. Тож звертаємось за допомогою в цій справі до кожного з вас. Поставте собі за мету приєднати „Новим Дням“ бодай одного передплатника: з поміж своїх кумів, приятелів, дочок, синів і онуків. Зробіть це, будь ласка, поки ще не запізно. Якщо ніхто з ваших приятелів і рідних не хоче „збідніти“ на 20 доларів, — виберіть одного (одну) з них і передплатіть їм „Нові Дні“ хоча б з тієї суми, яку присилаєте як пожертву на пресовий фонд. Відсту-

пійте раз від здорового принципу й забудьте на хвилину, що той ваш „вибранець“ може, й багатший (а радше грошовитіший) за вас.

Збільшення числа передплатників — це єдина запорука для поліпшення „Нових Днів“ і для збереження їх до кращих часів. І пам'ятайте, що лиш тоді, коли редактор — крім зарібкової праці — не мусітиме сам переписувати на машинці матеріяли, робити три коректи (до чого змусили його „чортики“) й допомагати навіть при розсилці, — він зможе дати вам справді культурний і цікавий журнал, з глибшими й вчасними коментарями на теми, які всіх нас хвилюють. І, може, щойно тоді повернеться його оптимізм і навіть гумор.

Мар'ян Дальний

НА ПАМ'ЯТЬ ГЕНЕРАЛА ПЕТРА Г. ГРИГОРЕНКА

Мабуть усі читачі „Нових Днів“ уже знають, що в суботу, 21 лютого 1987 року помер у шпиталі Бес Ізраїль в Нью-Йорку, після довгої і важкої хвороби, провідний борець за людські й національні права в СРСР, колишній член Комуністичної партії Радянського Союзу й начальник катедри Військової академії ім. М. В. Фрунзе — генерал Петро Григорович Григоренко.

Бл. п. ген. Григоренко змінив свої погляди й став передовим борцем за демократичні зміни в СРСР після розкриття безприкладних злочинів сталінських часів. За це був довго в'язнений у советських психіатричних в'язницях, опісля став членом Української Гельсінської Групи, а останні роки очолював її Закордонне Представництво.

Видворений на Захід, ген. П.Г. Григоренко мав доступ до найвищих провідників демократичного світу й гідно репрезентував визвольні стремління свого українського народу та інших народів СРСР. І правду сказав архипр. Сергій Кіндзерявий-Пастухів під час похорону: „Відколи я знав його, завжди дивувала мене його внутрішня сила від духовної рівноваги. Таке щось зустрічається тільки між досвідченими й мудрими ченцями-старцями. Звідки воно в нього?.. Безсумніву дотик Господа, як і у випадку з його другом Миколою Руденком, дотик, на який вони відповіли серцем, — ото центральна точка таємниці“.

Поховано Петра Григоренка в суботу, 28-го лютого на українському цвинтарі в Бавнд Бруку, при великій кількості його шанувальників різного національного походження. Вагомий внесок ген. П.Г. Григоренка в справу свободи народів і людини залишиться назавжди живим символом і джерелом віри в перемогу правди.

Дружині покійного Зінаїді Михайлівні, його синам і їхнім родинам та всім однодумцям висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу болючої втрати. Віримо, що ще спроможемось надрукувати про покійного генерала те, на що він заслужив.

Вічна Йому пам'ять!

СУСІДКА ГАННУСЯ

(Спогад)

Німці увійшли до Харкова десь у жовтні 1941-го року — не було ніяких запеклих боїв за місто і непотрібними стали глибокі рови, повикопувані вздовж вулиць, що, либонь, мали правити за „окопи“. З вікон триповерхового будинку ми з острахом спостерігали, чекаючи як ті „юберменші“ з'являться на нашій вулиці, почнуть, може, вдиратися до помешкань, грабувати чи знущатися з нас. Перед тим їхні „мессершмідти“ бомбили місто й ми ховалися у пивниці будинку, із замиранням серця наслухали, чи якась бомба не поцілить і в наш дім, а тоді не врятує нас і цей, не дуже надійний, сховок, так як не врятували такі сховища багатьох харків'ян. Про це свідчили численні румовища колишніх будинків з-під яких витягали трупи нещасних жертв, а поторощене каміння й цеглу розкидали на боки, щоб бодай трохи розчистити вулицю для руху. Нарешті настала моторошна тиша — ані пострілу. Зненацька з'явилася на вулиці невелика група німецьких вояків, що, з автоматами наготові, розглядалися довкола й завернули за ріг будинку. З того видно було, що не тільки „нещадного“, але і ніякого спротиву окупантові з боку „непереможної“ червоної армії вже не передбачається й не буде тієї вуличної стрілянини, якої ми так боялися.

Серед десяти родин мешканців нашого третього поверху половина була українців. Кожна родина займала лише одну велику кімнату, за винятком родини інженера — німця Ремпеля, що мала дві великі кімнати. Треба сказати, що всі мешканці нашого поверху були службовцями, чи науковими співробітниками одного дослідного інституту механізації сільського господарства й, особисто близько знайомі, жили у добросусідських взаєминах. Початок війни приніс родині Ремпелів трагедію — батька, спокійного, ввічливого інженера Гергардта Ремпеля (з німецьких колоністів), що сильно налягав на ногу, НКВД забрало разом із 13-літнім сином Яшою. Сталося це однієї ночі й було в загальному пляні советської „профілактики“ — ізолювати всіх громадян німецького походження, які могли б стати в пригоді своїм „єдинокровним братам“. Заніміла від горя, дружина інженера — Агонета Петрівна, з підлітком-донькою Анною, залишилася з нами й пізніше, коли прийшли німці, не раз прислужувала нам своїм знанням німецької мови. Була вона милою і привітною жінкою, дуже скромною, типовою домашньою господинею й доброю матір'ю своїх дітей.

Ще тоді, коли в місті завивали сирени повітряної тривоги, які попереджали населення про налет німецьких бомбардувальників, з усіх кімнат нашого поверху (на двох нижніх була раніше фабрика-

кухня й ніхто не жив) зривалося все старе й мале й стрімголов тупотіло по сходах униз до пивниці. Вагітна Оксана Андріївна М. вкутувала свою тендітну Аллочку й меншу Тасю, я хапала за руку сина Ігоря, сусідка-грекinya Наташа брала на обремек свого малого Мішу, а інші дорослі спішили, на ходу, хто міг, схопити щось тепле на підстилку й пляшки з водою до пиття. Кость Сергійович, поважний, солідний агроном, також поквалливо брав попід руку свою Ганнусю, дебельську, кучеряву, не першої молодости, дружину, намагаючись додати їй свого незрушного спокою. Його Ганнуся, а для нас — Ганна Давидівна, дарма, що не мала дітей, завжди поспішала чимдуж до сховища, під захист трьох поверхів над головою: її підсвідомо опановував панічний страх, підсичений різким виттям сирен. Та й не дивно, — воно, своїм вібрующим дзижчанням, нестерпно било по нервах й хотілося б тоді заховати голову під подушку. Та подушки не було й Ганнуся, як ми поза очі її називали, просто затуляла собі вуха, щоб не чути зловісної остороги перед можливою смертю. Ганна Давидівна була єврейської національності, вона приїхала до Харкова звідкись, чи не з Поділля, бездоганно розмовляла українською мовою, а її обличчя, з кирпатеньким носом і повними рожевими щоками та веселими карими очима, не мало виразних національних рис, крім хіба тільки темного кучерявого волосся. Але то міг бути й... модний перманент.

Поява Ганни Давидівни на нашому поверсі була, до певної міри, несподіванкою. Ми докладно не знали як уклався її шлюб з Костем Сергійовичем, бо він представив її нам коротко: „Це моя дружина Ганна Давидівна, а для мене — Ганнуся“. Сталося це після хвилі зловісної „ежовщини“ — 1937-38 рр., коли Кость Сергійович повдовів — його дружину, випечену бльондинку Леокадію, було заарештовано, взято просто з праці й звинувачено у зв'язку з „ворогом народу“. Чому і за що — справді ніхто з нас не знав, а, зрештою, ту етикетку „ворог народу“ НКВД чіпляло тоді всім без розбору. Одне тільки стало відомо Костеві Сергійовичу, що його дружину розстріляно. Та й над ним самим, як ми з чоловіком по секрету знали, висів постійно Дамоклів меч, як над колишнім „петлюрівцем“, старшиною Армії УНР, а те, що йому якимсь чудом пощастило „сховати кінці у воду“ — до пори до часу, це не значило, що доля таки була милосердною до нього. Цивільний шлюб Костя Сергійовича з Ганнусею нікого не здивував — цікавитися подробицями приватного життя людини вище середнього віку було незручно. Однак, детальна деталь цього життя стала колись відомою моему чоловікові, який був партнером Костя Сергійовича, завзятого шахіста, — часом сиділи обоє цілими годинами, заглиблені у змагання над шаховою дошкою. Крім шахів і спільної праці еднало їх і те, що той Дамоклів меч висів над обома, а це вже було підставою для взаємного довір'я.

— Знаєте, друже мій, — сказав якось Кость Сергійович, — вас, може, дивує моє поспішне одру-

ження з Ганнусею, але ми.. ми були знайомі давно, ще тоді як разом вчителювали у містечку Н. Я знав, що вона дочка рабина, а вона знала моє „пелюрівське“ минуле, але її симпатія до мене, як людини, ба навіть більше, — щире закохання, врятувало мені життя. Скажу коротко, — в критичний час вона переховала мене в своїй родині, а її батько знав ще моїх покійних батьків і шанував їх. Наші шляхи розійшлися, коли я втік на Далекий Схід, але мене завжди тягнуло на батьківщину і от несподівано ми зустрілися. Ганнуся, попри своє походження, увібрала в себе дух українського довкілля, знає літературу, мову, а до того всього вона любить мене так, як і колись. Розумієте? А я, знаєте, старий волоцюга і потребую жіночого тепла і уваги... Не подумайте, ради Бога, що це якийсь меркантильний камуфляж!

Кость Сергійович, щоправда, не був подібним до „старого волоцюги“, а радше виглядав пещеним сибаритом, мав шляхетні манери вродженого інтелігента й привабливу зовнішність, а тому його шлюб з молодшою від нього Ганнусею ніхто не вважав мезальясом, тим більше, що національно-мішані подружжя не були рідкістю.

Ще на початку війни проголошено було мобілізацію до армії чоловіків у віці до 60 років, але переводили її в поспіху, хаотично, забираючи в першу чергу танкістів і артилеристів, а одного дня харківський призовний пункт военкомату, під навальним натиском німців, зник, евакуювався, мабуть, разом зі списками призовників, а з тим зникла й перспектива мобілізації для багатьох чоловіків, в тому числі й для мого чоловіка, і для Костя Сергійовича. А проте, виникла загроза з боку німців, бо есесівські частини, що зайняли Харків, часто хапали чоловіків на вулиці, як запідозрених „червоних партизанів“, або потенційних майбутніх вояків ворожої армії. Їхня доля була сумною — смерть на місці, або ув'язнення з жорстокими допитами й тортурами. Цьому сприяли й численні большевицькі провокації, бо чимало чоловіків попало також в число невинних замордованих „закладників“ — за одного, забитого червоними підпільниками, німця. Це була, власне, безоглядна й безглузда реакція на советські партизанські провокації. Та Боже Провидіння було ласкаве до наших чоловіків, а коли німці почали свою страхітливую акцію проти „юден“, Ганнуся, як на кам'яну гору, поклядалася на свого Костя, хоч серце її обливалось кров'ю на саму думку про долю її рідні.

Насунулася сувора зима 1941-42 року, жорстокі морози узялися раніше, ніж звичайно. В зруйнованому місті водогін не працював, каналізаційні рури позамерзали, великі мешканеві будинки стояли без опалення й щасливі були ті, хто мав у кухні хоч якусь маленьку піч. Але проблемою було й паливо, — дров і вугілля не було. Ми замерзали без ogrівання на своєму третьому поверсі й спали не роздягаючись. Голод дошкуляв усе дужче, запасів харчів не було, доїдали потроху мізерними порціями те, що в кого було, а дехто їздив за місто зби-

рати морожену картоплю з покинутих ланів. Але на чому ж варити? Для уживаних у щоденному побуті „примусів“ тепер не було гасу. Наріжною кімнатою на нашому поверсі була одна, так звана кухня, де печі не було, а стояв тільки великий стіл для наших „примусів“ і був водогін з великою мушлею — тепер мовчазний і нечинний. Комусь спало на думку побудувати тут плиту на чотири фаєрки й усі взялися носити цеглу з румовищ. Невдовзі пощастило й реалізувати цей дуже корисний задум, але постала проблема палива. Почали палити меблі, дуже придалася й уся марксо-ленінська література, а одного дня Ганна Давидівна принесла до кухні цілий міх пожовклих від часу книжок, написаних... старогєбрейською мовою. „Це з архіву мого покійного тата, — сказала вона, — тепер небезпечно такі книжки тримати“. І ми з вдячністю палили ці книжки, готуючи свої немудрі страви, бо Ганнуся й далі покvapно ліквідувала батьків „архів“.

Вже тоді німці почали гостру нагінку на єврейське населення з наказами ізоляції його та видалення за межі міста, ширилися чутки про розстріли нещасних на території тракторного заводу. Проголошувалися смертні кари й тим, хто приховує „юден“. Наші думки зверталися в бік Костя Сергійовича й Ганнусі, — що може бути з ними? Есесівці нишпорили по будинках, полюючи на приховані жертви й одного дня увірвалися й до нас: „Юден! Вір зухен Юден!“ („Ми шукаємо жидів!“) Спокійна й опанована Агонета Ремпель вийшла до них і своєю бездоганною німецькою мовою запевнила, що „Вір габен кайне Юден гір, гер офіцір!“ Рідна мова вплинула на німців переконливо й вони залишили нас у спокої. Обмотана великою хусткою, Ганна Давидівна тимчасом сиділа біля Костя Сергійовича, переодягнена на стареньку „його маму“, похолота від страху. Захист і опіка „фрау“ Ремпель на цьому не скінчилася — вона, та й ми всі, запевнили Ганну Давидівну, що серед нас вона в безпеці. Пізніше не раз до Ремпельів заходили цивільні німці погупорити рідною мовою, випити кави, але Ганнусі та її Костеві це ніяк не загрожувало, довкола них була „змова мовчання“. Та й хіба могло бути інакше? Звичайно, могло — небезпека для обох могла бути, тільки не з нашого боку, а в наслідок провокації, червона агентура вешталась по вулицях Харкова...

Лютя зима й несамовитий холод на нашому поверсі змусив усіх шукати помешкання, де була хоч якась опалювана кухня. Ці пошуки розкидали нас, колишніх сусідів, по місту, хоч доля кожної родини була подібною одна до одної, бо думки оберталися довкола їжі й непевного „завтра“. Більшість не бачила хліба місяцями, живилася лущинням картоплі, конину їли, як у свято та вряди-годи ще якусь „баланду“, видавану далеко не всім з міської їдальні. Смерть від голоду, особливо старших людей, вже не була рідкістю, — замерзлими, безлюдними вулицями люди, обмотані в що попало, тягнули саночки із замерзлими прикритими трупам

МАРИВО КРИЗИ НА ОВИДІ

Редакція „Нових Днів“ (січень 87 р.) запросила експерта-економіста написати статтю про „глибинні причини затяжної економічної кризи“ (редакція, очевидно, мала на увазі ЗАГРОЗУ КРИЗИ, бо ми ще далекі від кризи, але марево останньої наближається мильовими кроками і світова економіка сунеться в провалля кризи).

Якщо хтось бажає заблудитись між трома соснами, хай візьме експерта. Суперексперти-економісти бачать лише дерева економічних проблем і недобачають лісу-суті проблеми: психо-етично морального підложжя.

Мікроекономіка кожної людини створює макроекономіку держави й світу і обидві керуються простим законом: баянсу набутку й спожитку. Порушення цього баянсу є джерелом економічної кризи. Набуток це все, що людина запотребовує (хліб, часописи, телевізори, кокаїну...) І всі ці набутки постачаються природою земносфери в перетворенні через ПРАЦЮ. На примітивному щаблі самовистарчальної економіки, причиною економічних криз була лише Божа кара-пови́нь, посуха, хвороба іт.д. Створення знаряддя (сокири, компютера) й розподіл праці скерували людство на шлях величезного зросту продуктивності, але одночасно створили потребу взаємобміну овочами своєї праці. Напочатку цей обмін був безпосереднім — товар за товар, пізніше в спосіб карбування заборгованості за якийсь товар на палиці, так звані карбованці, перший крок до вжитку грошей, пізніше чеків і т.п.

Якщо б люди були анголи, життя в Едемі не знало б криз, але... донині людина не винайшла справедливого „егометра“, який міг би виміряти рівновартість праці фермера, шахтаря, лікаря, балетниці... Людська ручка в свій бік карлючка і саме ця НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ ПРОЦЕСУ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ СПІЛЬНОГО НАДБАНКУ Є ДЖЕРЕЛОМ УСІХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ.

В добу панщизни формулу розподілу визначав пан: пану зерно, кріпаку — полова. В добу індустріалізму формулу визначав фабрикант. В нашу добу фінансового капіталізму, формулу диктує банкір-фінансист типу боеків та компанія.

В пошуках справедливого розподілу людство перейшло щаблі февдалізму, капіталізму, соціалізму, шукає дороги в комуністичний „рай“, але марно. Жадні теорії не розв'яжуть людської проблеми — особистого егоїзму. Через історію суспільство намагалось приборкати егоїзм: плекаючи родинну й племінну любов, поняття чести, гонору, страхи гріха.

Сьогодні усі перепони нищатья. Кожна людина — закон для себе. Найстрашніше, що чесна людина ходить одинаком, злочинці завжди уміли співжити в банді. Щоб боронитися суспільство творило закони: міцєві, державні.

— родичів чи сусідів. На цвинатрі склали їх на купу, як дрова, бо не було кому, та й ні змоги, ані сил копати промерзлу землю для могил, — чекали весни, коли розмерзнеться ґрунт. Ці моторошні картини ставали звичними, люди байдужіли в безнадії. Так, ідучи вулицею, зустріла я несподівано Ганнусю — вона була замотана до невпізнання, але її очі — засмучені очі — я впізнала. — А вас я ледве впізнала. — сказала вона, тепло привітавшись зі мною. — Ваше лице дуже спухло! Я бачу, що ви голодуєте... А ми з Костем виїжджаємо на село, до його далеких родичів, там буде безпечніше для нас обох. Бувайте здорові!

Це була наша остання зустріч, яка переконала мене, що Кость Сергійович своєї Ганнусі ніколи не покине, навіть за ціну власного життя.

Проминуло понад чвертьстоліття і сталося багато подій в житті кожного з нас — покинули батьківщину, пережили примусову репатріацію, табори, виїхали за моря-океани, а дехто залишився в Німеччині. Серед цих „дехто“ були й наші колишні сусіди — Кость Сергійович і Ганна Давидівна. Про це я випадково довідалась з української преси, яка подала сумну вістку — жалібне оголошення. В ньому, з великим смутком, повідомлялося, що в Німеччині помер агроном Кость Сергійович Туптій, народжений в Україні, учасник Визвольних Змагань. Під оголошенням стояло: у глибокому горі — дружина Ганна.

Кость Сергійович і його Ганнуся зберегли своє вірне подружжя й пронесли його між вогнем і полум'ям, серед усіх небезпек нашої апокаліптичної доби.

А хтось сказав, що „всі українці антисеміти“...

Ів. Кмета-ІЧНЯНСЬКИЙ

ВИДИВО ВЕЛИКОДНЄ

*Мов сон крилатий в обіймах мрії...
Не спитьсь хаті... Моя ти! Рідна.
Журлива-люба... Ніжно шепочеш:
Нам вільно думать — пиши, що хочеш...
Таки вернувся! Таки діждались,
Хоч сив-вінець твій, хоч снага в'яла...
Великдень дзвонить в ноші блакитній:
Гримить „ВОСКРЕСЕ!“ Ічня у квіті...
Мене хвилюють стежки у гаю:
Чого берізка стара зітхає?*

.....
*Видиво блідло... Крилилась мрія, —
Я на Великдень обняв надію...*

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ, ПЕРЕДПЛАТІТЬ ДЛЯ НИХ
ЖУРНАЛ „НОВІ ДНІ“!**

Сьогодні економіка кордонів не визнає, капітал-господар людства став інтернаціональним. Він вільно пливе з країни в країну і людина ніколи не була більш загубленою й безпомічною як сьогодні.

Творцем усіх надбань є трудар, але розподіл не йде в керунку урівняння, лише зворотно, відбувається процес накопичення багатств у вузькому колі. Обмеження статті не дозволяє на ширшу аналізу, але перегляньмо схему подій в країні, що є льокомотивою світу — США.

Спустошення другої світової війни творять безмежний простір для розвою економіки. Товаровий голод часів воєнних обмежень та надмір заощаджень щедрих воєнних заробітків, виплачених нічим не покритими паперовими знаками. (25 біліонів золотих запасів був краплею у відрі паперової валюти). Але переможця не контролюють. Країна тече молоком і медом, доляри пливуть по цілому світі. Біліони вільно течуть до стотридцяти п'яти новопосталих держав, кожна з яких наплодила горди непродуктивних п'явок-хапуг.

Переоцінений доляр (35 долярів за унцію золота) засіб концентрації капіталу в руках фінансистів на першому етапі. „Мудрі сейфи“ знають, що усіх не можна дурияти весь час, обмінюють знецінений доляр на золото. Форт Нокс порожніє — хтось виміняв 25 біліонів золотого запасу по ціні 35 долярів за унцію. Тепер на черзі другий етап грабунку трудівника. Американський громадянин вкладав свої заощадження в 2% та 3% державні бонди, виплачував пожиттєве забезпечення, клав гроші до щадниці. Він заощадив декілька десятків тисяч долярів. „Мудрі сейфи“ відчиняють греблю інфляції. Заощадження втрачають 80% своєї вартости. За патріотичні бонди американський трудар дістає дулю. Як наслідок, США переживають економічну кризу 1974 р. Термометер економіки „ДауДжонс показник“ падає на половину. Добре що це не термометр цельсія — людина „задубіла б.“ Але після кожної „кризи“ „мудрі гроші“ починають будувати нову пастку. Підбудовують картель ОПЕКУ, ціна оливи зростає на 1500%, вартість золота, посілости злітає до неба. „Мудрі гроші“, перетоплюють золото на доляр, „наймудріші голови“ світу клянуть на бороду мойсея, що запаси нафти вичерпаються за 20-30 років. Хто ж платить за ці біліонові зиски, що знову пливуть у тому самому керунку до „мудрих сейфів“ вузької кліки маніпуляторів світової економіки? Населення, їхні політичні проводирі опинились в кишені світових маніпуляторів. Сьогоднішній молодий американець, життєвий рівень якого вище будь якого громадянина іншої країни, по покупній спроможності стоїть нижче свого батька з перед 30 років тому. Хтось його „дограбував“. Він цього ще не помічає, бо навколо створюють з люстер і диму ілюзію добробуту. Збирати податки та витрачати на чотирьохсот доляріві молотки та двотисячні кофейники далі не можна. Дійна корова починає хвицатись. Та мудрі голови не дримають, створено найновішу пастку: ПОЗИЧАЙ та витрачай на вісімсот доля-

рові сидіння до туалету. Світ опинився у боргу для якого вже немає назви в числені: Особистий в стратосфері триліонів, державний — триліони. Міжнародний триліони... разом абсурдоліони. Сьогоднішня економіка тримається лише на вправнім переписуванні цифр боргів з книги до книги. Середній річний заробіток бразилійця 200 долярів, його борг п'ять раз стільки. Борг Аргентини дорівнює усьому доходу нації. Чіле борг перевершує сумарний дохід нації. Сумарний борг Америки в космосі біліонів. Хто ж виплатить усі ці борги? Трудар всього світу. Левина частина впаде саме на плечі трудара багатих країн. Цей борг він вже почав виплачувати. Його рівень життя занепадає. Індустрія тікає, бо „безкордонний“ капітал пливе туди, де він може мати більші зиски.

Чи це може тривати довго? Ні. Занепад життєвого рівня створює соціальні забурення. Населення вимагатиме від своїх провідників захисту. Якщо демократичні провідники не будуть спроможні забезпечити захист, нарід піде за демагогічними проповідниками комунізму чи фашизму. Економічна криза наближається й виходу не видно. Оберігти країну від втікання індустрії тарифами — це знищити світову співпрацю й кинути світ в руїну депресії. Як довго можна позичати. Банкротство будьякої країни боржника: Мексико, Бразилії, Аргентини тощо теж створить ланцюгову реакцію світової паніки й неминучу депресію. Почати нову рунду друкування паперу з образом Вашингтона? Шлях галопуючої інфляції?

Новою позичкою на життя може бути лише відкриття ринків Китаю і ще в більшій мірі Советського Союзу.

„Мудрі гроші“ дадуть необмежену позичку Советському урядові й американська економіка купить тимчасову передишку. За яку заплатять прийдешні покоління кров'ю чи рабством в советській всесвітній державі.

Найімовірніше світ переживе чергову глибоку економічну травму, без порівняння важчу кризи 30-тих років.

Багаті залишаться багатими, середні стануть бідними, а бідні жебраками. Світ почне свій шлях заново.

Ю. Нагорний

„ВИКОРІНЮЙМО НАШІ ХИБИ“

Повідомляємо українських громадян, що в Мюнхені вийшла недавно книжка Михайла Бориса п.н. „Викорінюймо наші хиби“; критичні спостереження, роздуми й пропозиції. Книжка має 158 сторінок і коштує 10 нім. марок, разом з пересилкою. Книжку замовляти на таку адресу:

M. Borys
Paracelsusstr. 24/1
8000 München
West Germany

Петро БАЛЕЙ

МАРКСИЗМ І КОМУНІЗМ, ХВИЛЬОВИЙ І ШТАЙНЕР

У статті-репортажу Антона Лясковського, п.н. „Леонід Плющ і М. Хвильовий“ („Нові Дні“ ч. 439, за вересень 1986 р.) написано: „Свої міркування про Хвильового Плющ базував на підставі дослідів літературного дорібку письменника, підкреслюючи, що він не був марксистом...“ І тут автор репортажу пояснює читачеві: „читай, комуністом“. А дещо нижче: „однак тяжко погодитися, що Хвильовий, який був провідним членом КП(б) України, не був комуністом“.

Виходить, що автор статті або не розуміє того, що комунізм і марксизм не тотожні поняття, або він хоче вмовити в читача, що в уявленні Плюща немає різниці між комунізмом і марксизмом. А це свідчить про те, що А. Лясковський необізнаний із значенням цих двох лексичних символів. Коли він каже, що Хвильовий як провідний член КП(б) мусів бути комуністом — він правий; і коли Плющ настоював у своїй доповіді, що Хвильовий не був марксистом — Плющ також правий. Що більше, — майже всі наші комуністи, які вважали себе марксистами, в суті речі ними не були. бо всі їх уявлення про ролі українського народу після революції, всі їхні ідеї та мрії про розквіт рідної культури, про політичне само-визначення українського народу як нації, йшли проти найсуттєвіших принципів марксизму. Найяскравішим прикладом цього — не тільки українського — феномену є Микола Руденко. Він дуже довго почував себе комуністом і марксистом, не розрізняючи цих двох понять. Коли ж збагнув суть марксизму, відкинув його, але обіцяє нам, що „комуністом так і помре“.

Комуніст може цілком добре покликатися на науку Христа, як це робили єзуїти в Парагваї, де побудували комуністичне суспільство, яке перетривало 150 років і було знищене насиллям із-зовні. Комунізм у практиці (не в теорії Маркса) такий давній, як і суспільне життя людського роду: в комунізмі, основанім на суворо-аскетичних принципах, жила жидівська секта есенів і досьогодні на комунізмі основані всі чернечі чини. Тож людина може бути комуністом, не будучи марксистом.

Щодо марксиста, який не був би комуністом, цього не можна собі в'явити, бо Маркс побудував свою діалектику історичного матеріалізму так щільно на ідеї комунізму та колективізму, що тут швів не можна доглядіти. Хто відкидає комунізм, але вважає себе марксистом, то він такий марксист, як французькі соціялісти 19-го віку, про яких Маркс говорив: „Якщо вони марксист, тоді я немарксист“. Цілком інша справа, коли поставимо питання, чи можливе комуністичне суверенне су-

спільство, що вихолощене з християнської ідеології, без Марксової політичної філософії володіння...

Різниця між комунізмом в абстрактному цього слова значенні і комунізмом Маркса, тобто марксизмом, є та, що Маркс викинув із комуністичної, тобто спільчанської ідеї суспільного співжиття, не тільки релігію і всяку релігійну символіку, але й загально сбов'язуючу етику і мораль.

Проте, щоб обоснувати зайвість етично-моральних засад у своїй системі і покласти основи для викорінення з людини потреби пізнання абсолютного добра та зла, і щоб переконати людину в „історичній необхідності“ нового недіалектичного¹⁾ суспільства, будованого засобами й методами історичного матеріалізму, треба було знайти пригожу для цілої теоретичної схеми нову дефініцію самої людини, яка логічно виправдувала б викинення за борт суспільного ковчегу всякої філософії, етики і моралі в першу чергу. Отож, у першій більшій спільній праці Маркса й Енгельса, „Німецька Ідеологія“, яка за їх життя не була публікована і яка, за словами Маркса, послужила для них кристалізатором їх власних поглядів, читаємо цю нову дефініцію:

„...Люди самі починають відрізняти себе від тварин з хвилиною, коли зачинають продукувати засоби для життя. Цей крок зумовлений організацією людського тіла“.

Тож виходить, що людина, яку ми знаємо, появляється в світі природи тільки тоді, коли зачинає допомагати природі у вирощуванні споживчих продуктів.²⁾ Ця дефініція народин людини позбавляє її будь-якого вищого етичного чи морального елементу, так у ставленні до себе як і до свого ближнього. Коли вся цінність людини в її матеріальній продукції, тоді що стоїть на перешкоді тому, хто диспонує насиллям, трактувати покороного як тільки засіб матеріальної продукції в свою користь і більше нічого?... Очевидно, скаже хтось: таке трактування слабшого сильнішим, підвладного владним, було від початку історичних часів і без особливого відношення до філософії Маркса. Так, але це ж „жорстокі, варварські часи“, а ми живемо в часах високоосвічених, в часах рафінованої цивілізації, за нами вже тисячоліття, протягом яких ми жили в переконанні, що людина носій божественного в собі³⁾, і століття філософії гуманізму, яка об'явила людину найвищою цінністю в світі. Є велика різниця між тим, коли хтось із власть-імущих діє проти загально прийнятих етично-моральних засад, які голосять про образ божий в кожній людині, і між тим, коли той образ божий офіційно заперечений всесильною владою і насильно викорінюваний.

Позбавивши людину етично-моральних елементів у новій комуністичній дійсності, висновки напрошувалися Марксові самі:

„В зіставленні з дійсністю, незалежна філософія втрачає ключ до свого існування“, — писав Маркс у своїй „Критиці Політичної Економії“. А в поле-

мічній праці проти проф. Дюрінга, Енгельс ставить крапку над „ї“:

„Діалектичний матеріалізм не потребує жодної філософії, яка стояла б понад іншими науками... В діалектичному матеріалізмі залишається з колишньої філософії наука про мислення та її закони: формальна логіка і діалектика“.

Що властиво є діалектика? Знаходжу в розмовах із нашими освіченими людьми, що в багатьох із них цей термін набрав містичного забарвлення: щось в роді біблійного об'явлення марксизму. В суті речі, діалектика річ буденна і вульгарна по своїй природі, це постійне пристосування власної думки й дії до безупинних змін в руслі подій зовнішнього світу. При тому, діалектик не сміє в'язатися жодними скрупулами в легковаженні вчорашніх домовлень та зобов'язань, якщо вчорашні обставини сьогодні вже не існують, або їх можна оминати. Ось приклад недіалектичний:

В англійсько-французькій війні, французький король, Іван II Добрий, попав у полон до англійського короля, Едварда III, 1356 року. 1360 року він домовляється про своє звільнення: 3,000.000 золотих корон і його два сини в закладники, поки домовлена сума не буде сплачена. Того ж року обидва сини втікають з Англії і король Іван Добрий добровільно вертається і вмирає в полоні. Король Іван Добрий не мав уявлення про діалектику. А ось приклади діалектичні:

В роках воєнного комунізму марксистської революції в Росії, Лев Троцький — воєнний комісар і організатор Червоної армії; герой революції, другий після Леніна. В році 1924 Ленін умирає. З плетінки палатних інтриг на верхах партії виринає 1927 року абсолютний диктатор Сталін, і Троцького проголошено „зрадником революції“ і спільником реакції...

Як людина непересічної інтелігенції й глибокого аналітичного розуму, Маркс знав, що в пропонованій ним націоналізованій, централізованій та планованій економії всі фактори продукції — робітники передовсім — „будуть мати нових майстрів володіння“ над собою і будуть підглядати закономі трибика величезної машини, бо без такого суворого підпорядкування технічній системі, обильності продуктивних благ, що їх він обіцяв, — неможливі. Проте, він в „Німецькій Ідеології“ малює перед очима робітника таку идилію:

„В комуністичному суспільстві, де кожний не буде мати скупо закроєної сфери своєї активності, а буде вправлятися в любій ділянці, суспільство, нормуючи спільну продукцію, зробить можливим для мене робити сьогодні одне, а завтра щось інше; вранці я полюю, риболовлю, а пополудні, ввечорі займаюся вирощуванням телят чи критикую страви — **все по власній уподобі**, не стаючи ні професійним мисливцем, ні рибалкою, ні пастухом чи критиком“.

В „Комуністичному Маніфесті“ Маркс проклинав:

„...вічні правди — такі, як свобода, справедли-

вість і т.п., — спільні всім суспільствам... Але комунізм (очевидно марксового крою, — П.Б.) не признає вічних правд, відкидає всяку релігію і всяку мораль, щоб закріпити їх на нових основах; і ось тому, комунізм перечить усьому минулому історичному досвідові“.

На яких „нових основах“ хоче Маркс „закріплювати“ свободу і справедливість?... На політичному насильстві, фізичними засобами безоглядного примусу. Але це цілком не перешкоджає йому „розпитатися“ в письмі і в слові за абсолютне визволення робітника з-під „панування над ним речей“, за справжню свободу людини, за цілковиту справедливість в останній стадії комунізму. „Пролетаріят, — продовжує Маркс, — буде вживати свою політичну перевагу для поступового вивласнення буржуазії з усього капіталу і для централізації всіх засобів продукції (включно з землею, — П.Б.) в руках держави, тобто пролетаріату, зорганізованого в правлячу клясу... Очевидно, на початках не можна перевести цього іншими засобами, як тільки деспотичними ударами по правах власності і по умовинах буржуазної продукції“, тобто продукції на правах приватної власності на землю, капітал і **працю**. В той же час, Маркс прекрасно знає, що пролетаріят — це тільки силове знаряддя і як „правляча кляса“, в розумінні суб'єкта історії, це така сама фікція, як „стратегія армії“ чи „розсудливість юрби“. Свідомість цього Маркс виявляє в критиці Готської програми, де каже: „...працюючі люди, висуваючи свої домагання до держави, зраджують з повною свідомістю, що вони ані правлять, ані дозрілі правити“.

В тій же критиці Маркс признається, що „ідеї (які він сам форсував, — П.Б.) які в певному періоді мали значення (в популяризації комунізму, — П.Б.) тепер стали лишнім словесним бараклом“.

Під час формування 1-го Інтернаціоналу 1864 року, Маркс відкидає колегіально випрацьований підкомісією проект ідейно-етичних принципів для статутів тієї організації, кажучи в листі до Енгельса:

„...я твердо вирішив, щоб — коли вдасться — не залишити з цієї мізерії ні одної стрічки... Я написав 'відоzву до кляси праці'... під претекстом, що все суттєве ввійшло в цю відоzву... Моя пропозиція була прийнята... Я тільки був зобов'язаний вставити в передмову до статутів дві фрази про „обов'язок і право“, як також про „мораль і справедливість“, але все те було так вставлене, **що воно не може шкодити**“.(!)

З цього ж і видно, скільки ваги прив'язував Маркс до етично-моральних принципів у своїй системі.

Діди й батьки наші щиро вірили і немало людей з мого покоління вірили і співали, що всі „гнані і голодні“ — історією покривджені — „в інтернаціоналі здобудуть людських прав“. Про це трубіла пропаганда марксистів на всіх „язиках“. Тим часом Енгельс писав, коли вважав, що цим прислужиться революції: „Наступна війна стане приводом для зметення з лиця землі не тільки реакційних кляс і

династій, але й цілих реакційних народів. І це буде прогресом... 'Безпощадна боротьба на смерть' із слов'янством, яке зраджує революцію; безжалісний бій і терор не в інтересах Німеччини, а революції („Російська небезпека“).

В памфлеті для друку, Енгельс писав: „Все, що ми можемо обіцяти (селянину) це те, що не будемо насильно втручатися в умови його власності проти його волі“ („Селянське питання у Франції та в Німеччині“). А в листі до Маркса: „...цей німецький жилавий куркуль доложити усіх зусиль, щоб оминути „червоне море“ (пролетарську революцію. — П.Б.), аж поки не буде присилуваній“.

А ось розкриття діалектики в одному реченні: „пролетарська вимога рівності постала як реакція на буржуазну вимогу рівності, запозичивши більшменш, далекоюсяжні домагання від буржуазних домагань і використовуючи їх як засоби агітації, щоб підбурити робітників проти капіталістів і в цьому випадку вимога пролетарської рівності стоїть і паде разом з буржуазною рівністю“ (Анти-Дюрінг, розділ X).

Яка ж роззброююча одвертість німецького буржуа, Енгельса!

Всім відомо, що такої дисципліни, як етика і мораль у філософічному розумінні, не існує в Сов. Союзі в програмі навчання по інститутах і університетах; на їх місці прийшла „формальна логіка й діалектика“. Це, однак, не перешкадає кандидатці філософських наук, А.П. Черменіні, написати есей на тему „Поняття волі в етиці марксизму-ленінізму“ і звести в цій праці в одно: і поняття громадських вольностей, і свободи в межах даної політичної системи, і філософський концепт вільної волі в чисто етичному розумінні. При тому авторка докладає всіх зусиль, щоб доказати, що тільки в марксизмі вільна воля людини зберігає свою справжню сутність.

Всі ці наведення як приклади марксистської діалектики, мабуть, і нецікаві для читача, але потрібні, щоб відповісти на питання чи був Хвильовий справжнім марксистом, яким був Ленін. Чи справді визнавав Хвильовий безетичність та аморальність за необхідні прикмети українського комунізму, який навіть у таких як Скрипник і Затонський не виходив поза утопійні мрії про універсальну справедливість, законність і віру в непорушність домовлень між партнерами; віру в право нації в системі інтернаціонального комунізму на власну культурну та політичну ідентичність. Всі домовлення наших комуністів і т.зв. марксистів з Леніном свідчать про простодушну довірливість і догматичне сприймання політичних клічів і програм його, яких підложжя й намірені висліди мали завжди діалектичну структуру. І він, навіть, не ховався з цим. Прокляваючи право українського народу на самостійність, він у тому ж самому реченні ставив під сумнів її здійснення: „але чи стане Україна самостійною, буде залежати від факторів, яких сьогодні неможливо передбачити“ (Цитую з пам'яті). Тобто, іншими словами, він каже: коли обставини

в майбутньому складуться так, що мені буде можливим змінити свою думку, я її зміню...Марксизм не відзначається **змістом своїх проповідей**, бо те ж саме проповідували й інші люди перед Марксом та пробували свої проповіді здійснити; суть його в тому, як він іде до здійснення своїх намічених цілей. Суть марксизму в двоамірстві кожної думки. Каже Ленін: якщо хтось не розуміє того, що за кожною проклямованою нами ідеєю прихована і друга думка, про яку тільки ми знаємо, він не може бути марксистом. Що ж це значить? Це значить, що ідеологія має допомагати в здобуванні політичної влади, бо „політична влада це також економічна сила“, як писав Енгельс до К. Смітта. Коротко — суть марксизму в **його політичній філософії**: це макіявелізм з ідейним прапором служби ідеальному майбутньому суспільству, чим він і виносить себе понад макіявелізм абсолютного володаря.

**

Якщо ми тепер звернемося до літературної спадщини Хвильового і почнемо шукати за тими суттєвими рисами марксизму, ми їх не знаходимо. Все, що ми бачимо, це розхристана щирість, безпосередність, вітальність і віра в революційну українську людину, що йде, в його уяві, на зміну нашій традиційній „енківщині“; віра в „загірну комуна“, в „м'ятежну Україну“. Він вірив, як і всі його соратники, в ідеологічну сторінку марксизму: в пролетарську дружність і рівність, голошені Леніном, і так же, як Шахрай і Хвиля, відкрив діалектику марксизму „пост фактум“, хоч у свідомості усіх їх це й далі не був марксизм, а тільки сталінізм, що „з'їв революцію“. В нього ні сліду панегіризму — гостра критика й сатира на все, що віджиле, фальшиве і, на його думку, непотрібне. Він, тому і пустив собі кулю в лоб, що не міг чи не хотів зрозуміти марксизму, хоч і признавався до нього, як це безглуздо робив і Винниченко до кінця свого життя. Для нього твердження Енгельса, що „вільна воля то усвідомлення необхідності“, або що „в мозку людини тільки віддзеркалюється еволюція в природі і в суспільстві в незмінних діалектичних формах“ — були психологічно чужі, хоч, можливо, публічно він не розходився з модою. Ті, що вчасно зрозуміли суть марксизму, що по природі своїй були здатні приноровитись до ролі людського матеріалу для вівісекції марксистських експериментів, ті пережили Сталіна і, обвішані його орденами, дожили вигідно до глибокої старости.

**

Ще коротко про Рудольфа Штайнера і Миколу Хвильового. Доповіді Плюща я не мав нагоди слухати і не читав її. Мої завваження на репортаж-статтю Лясковського спровоковані з одного боку поглядом автора статті на Хвильового-Фітільова, а з другого — приміткою редактора, в якій висловлюється погляд, що Л. Плющ не знав про що він говорив.

Пише Лясковський: „...чи мав Хвильовий хоч крихітку тої гуманности, про яку так свято переко-

нував слухачів Плющ. Хто ж був М. Хвильовий-Фітільов? Ось вам одна з правдивих подій, що свідчить про нього як чекіста і провокатора...“

„Правдива подія“ наведена автором з „Історії Української Культури“, (1964, Вінніпег, Альтон). Не буду переповідати змісту тієї „події“, а скажу тільки, що в українську культуру та її історію перепачковується чимало московського сміття через наш дурний розум і хохляцьку загумінковість. Дивує мене тільки, що редактор перепустив такий принизливий ляпсус на адресу Хвильового.

Л. Плющ знайшов певні збіжності між Р. Штайнером і М. Хвильовим; і що в тому неможливе? Чи те, що Штайнер „ідеаліст“, а Хвильовий „матеріаліст“? Адже це та сама „прірва“, що й між Гегелем і Марксом, а чейже ніхто не дивується, коли читає трактат, в якому виводиться в прямій лінії діалектику Маркса з діалектики Гегеля. Не дивується читач навіть і тоді, коли не усвідомлює собі, що обидва вони були, в розумінні християнської догми, атеїстами.

В роках 1923-24 Хвильовий перебував в Європі (Берлін, Відень, Париж.). Праці Штайнера були ще свіжі й популярні в колах тих, які втратили Бога і розчарувалися в історичному матеріалізмі. Хвильовий мав нагоду, яку він напевно використав — запізнітися з головними ідеями Штайнера. Порівнюючи умовини для літературної творчості на Заході з дійсністю советського марксизму, Хвильовий повинен був відчутти глибоке розчарування в марксизмі на практиці в Сов. Союзі. Далі, обидва вони глибоко релігійні натура. Втративши віру в Бога, що матеріалізувався в юдео-християнській символіці, вони не могли ні жити, ні творчо діяти без Ідеалу, якому варто б присвятити життя. Подібно до Кірілова в „Бесах“ Достоевського, і той і цей потребували Абсолюту, нової Грандіозної Мети людському життю; потребували горіння від великої любові. Атеїст Штайнер, захоплений всеобіймаючою творчістю людського духу, присвятився дослідям і розкриванню невиявлених ще сил і помислів людського генія. Хвильовий-атеїст закорив свою любов і надію на візії „загріної комуні“ й азіатського ренесансу, в якому Україна мала відограти роль великого трансмітора ідей між Заходом і Сходом.

Для проникливого й аналітичного інтелекту Л. Плюща, тут, без сумніву, великі можливості знаходити в обидвох ниточки спільного пов'язання не тільки одного з одним, але й біблійною символікою, бо як влучно запримітила і висловила Роза Люксембург у своїй критиці ревізіонізму Е. Бернштайна, „кожний новий рух, коли він спершу випрацює свою теорію... спочатку шукає собі опертя в попередньому русі, хоч сам він може бути прямим запереченням того останнього. Новий рух починає з пристосовання себе до існуючих уже форм і до теперішньої, загально прийнятої термінології. В ході часу нове зерно пробивається крізь стару половину і новий рух знаходить свої власні форми і свою мову“.

Для Хвильового не стало часу для вилучення із старої половини...

Не будиши знайомим із доповіддю Л. Плюща в цілості, я повинен на цьому закінчити свої міркування. Леонід Плющ належить до непересічних зірок на інтелектуальному фірпаменті української діяспори і не личить поважному журналові ставитись до його думок зневажливо і з сарказмом лише тому, що не завжди ми розуміємо, що він хоче сказати.

Петро Балея

Не мавши аж ніяк наміру образити Леоніда Плюща, я не жалію, що надрукував допис А. Ляковського й редакційну примітку до нього. Бо й як інакше можна б було спонукати проф. Петра Балея написати цей вартісний — есей? — Редактор.

¹⁾ Суспільство, звільнене від клясових і структуральних суперечностей.

²⁾ „Всупереч подивугідного витончення індустриального виряду і майстерности цивілізації в економічному сенсі. Напротязі останнього льодового періоду лови цілою громадою на відкритих степах і тундрах полудневої Русі (територія сьогоднішньої України, — П.Б.), Моравії і Франції постачали м'ясо з мамутів, оленів, бізонів і коней у такій обильності і з такою послідовністю, що ті ловці були в стані закладати відносно тривалі селища і мали час для плекання мистецтв. Але не зважаючи на те, вони залишалися чистої води збирачами поживи, залежними від того, що знаходили в природному оточенні.“ (Гордон Чайлд, професор праісторичної європейської археології Університету в Лондоні, в своїй праці „Світанок Європейської Цивілізації“, розділ „Пережитки збирачів поживи“.) Це без сумніву, були вже люди з категорії „гомо сапієнс“, але коли дивитися на них з точки погляду Марксової дефініції, вони не були ще людьми.

³⁾ Христос: „Ви є в Бозі і Бог у вас“.

Л. КОСТЕНКО ОТРИМАЛА ШЕВЧЕНКІВСЬКУ НАГОРОДУ

Київська газета „Радянська Україна“ помістила у числі з 8-го березня ц.р. список осіб, які отримали державну премію УССР імені Т.Г. Шевченка в галузі літератури, мистецтва, журналістики і архітектури на 1987 рік.

В галузі літератури Шевченківську премію отримала Ліна В. Костенко за історичний роман у віршах „Маруся Чурай“ і збірку поезій „Неповторність“.

Л. Костенко народилася 19-го березня 1930 року в містечку Ржищеві на Київщині у вчительській родині, Навчалася в Київському педагогічному інституті і в Московському літературному інституті ім. Горького. З початку 1950 років друкувала вірші в газетах, журналах, молодечих альманахах. У 1957 році вийшла в світ її перша збірка „Проміння землі“. Друга збірка „Вітрила“ вийшла у 1958 році, а у 1961 році була видана збірка „Мандрівки серця“.

У повідомленні згадується ще про Ольгу І. Басистюк яка отримала нагороду в галузі концертно-вико-

ВАГОВИТА СКРОМНІСТЬ

(До 80-річчя життя й 60-річчя літературної діяльності Петра Голубенка)

Входив він у літературу під своїм справжнім прізвищем — Петро Шатун. Сталося це рівно 60 років тому. В авторитетному біо-бібліографічному довіднику А. Лейтеса і М. Яшека „Десять років української літератури — 1917-1927“ читаємо, що в одному харківському молодечому журналі, за 1927 рік, появилася добірка поезій молодого поета Петра Шатуна. Цим і датуємо початок його літературної творчості.

Йому тоді сповнилося заледве двадцять років. Саме закінчував відомий Харківський педагогічний технікум ім. Сковороди. Українська література і мова в педтехнікумі ім. Сковороди стояли на високому рівні вимог і знання. Сковородинці були найактивнішими слухачами й учасниками всіх тогочасних літературних вечорів, що їх влаштувала спілка селянських письменників ПЛУГ чи спілка пролетарських письменників ГАРТ. Тоді ще молоді, але вже відомі письменники В. Сосюра, І. Сенченко, В. Поліщук, Гр. Епик, П. Панч та інші були частими гостями у сквородинців і вважали це за свою честь. Все це не могло пройти повз допитливу душу юного сина Слобожанщини Петра Шатуна. Він не тільки був активним слухачем і учасником літературних вечорів, не тільки вникливо вслухувався в писання старших, але й сам писав. Писав і вчився. І лише 1927 року відважився подати свої поезії до друку. Їх опублікували й зустріли прихильно. Перед автором ніби відкривалися творчі можливості. Але то вже був у літературному житті Харкова децю інший час, якщо рівняти його до перших років навчання нашого поета в „сковородинці“. То був рік найвищого розпалу літературної дискусії. Рік „Думок проти течії“, „Апологетів писаризму“, „Вальдшнепів“ та інших запальних памфлетів і творів М. Хвильового. Молодий поет стихійно вростає в цей коловорот нових настроїв, ідей, романтичних візій і боротьби. Саме тоді він кінчав педагогічний технікум і, згідно з традиціями й обов'язком, повинен виїхати десь учителювати. Років два він справді учителює на Уманщині та коротко — в рідному селі Деркачах

Петро Голубенко

на Харківщині (народився 12 січня 1907 р.) Він пізнає глибше і ширше життя українського села, та, найголовніше, — життя молоді, готової до самовідданої праці для народу, його освіти і поступу, української сільської інтелігенції. І він, молодий романтик, крім ліричних поезій, пише повість про цю молоду інтелігенцію. Це була хвилююча повість — „Голуба далечинь“. Пристрасне, чисте перше кохання, чарівні пейзажі Уманщини, знаменитий „Софійський парк“, народні повір'я й пісні та самовіддана суспільна праця, — дуже природно перепліталися в прозорому почитному сюжеті.

Наприкінці 20-х років автор повертається до Харкова. Пропонує свою повість журналові „Молодняк“. Тема юнацька, романтична, захоплююча для молоді. 1930 року друкують з неї частину. І на тому... кінець. Відповідні наглядачі побачили, що повість не на часі. Що „рік великого перелому“ і початку колективізації в повісті майже не зачеплено. Що ідеї молодих „сковородинців“, про господарське й культурне відродження українського села зовсім не ті, які накреслив „Рік великого перелому“. Вони — не сумісні з ним. Дорогу для повісти було закрито. Повість у такій редакції вже світу не побачила. Це був перший удар для молодого автора. Але він, син трудолюбивого селянина, скоро збагнув, що справді вичаровані ним у повісті ідеї не відповідають ідеям злочинної колективізації, що відродження, зріст і зміцнення сільського господарства, він і передове селянство розуміють зовсім інакше. Отже, що ж? „Перебудовуватися“? Підробити своїх героїв і себе під сучасні людоненависницькі ідеї? Ні. Це більше ніж тяжко. Тому автор ставить покищо хреста над творчістю і вирішує вчитися.

1931 року він вступає на мовно-літературний факультет Харківського ІНО, якому 1933 року знову привернули статус університету. З різними перешкодами і перервами (військова служба) наш юві-

навської діяльності; Мирослава М. Скорика (музика), Федора З. Захарова (образотворче мистецтво); Сергія С. Дяченка (кінематографія); Леоніда С. Кондратського (архітектура) Миколу Я. Собчука, Сергія М. Фурсенка, Олександру П. Стеценко, Олексія М. Дубового, Олексія М. Дмитренка, — за кращий тівр літератури і мистецтва для дітей та юнацтва.

ляр закінчує університет, а від 1938 по 1940, тут же, при кафедрі української літератури, закінчує аспірантуру і дістає звання кандидата філологічних наук. Перед ним розкривається нова перспектива. Але війна 1941 року перекреслює всі плани і наміри поета і науковця. Після непередбачених і тяжких пригод він опиняється в рідному селі Деркачах під німецькою окупацією. Щоб якось вижити формально рахується співробітником районного відділу освіти. Одночасно пов'язується і співпрацює з українським національним нелегальним антинімецьким рухом спротиву. Коли ж Червона армія на короткий час знову захопила Харків та найближчі села, то Шатун лишився у своєму селі. Його негайно вхопили і поставили на суд. Лише масові свідчення селян, що він при німцях нічого поганого не робив, врятували його від розстрілу. Натомість його приділили до карного батальйону й відправили на фронт. Тут він потрапляє в німецьке оточення, з якого чудом втікає й добирається до Львова. Не бажаючи вдруге потрапити в лабеті КГБ, він стає політичним емігрантом.

Після війни він береться знову за перо. Але вже як Петро Голубенко в критиці й публіцистиці та Петро Ромен в поезії чи гумористичних етюдах.

Він насамперед акцентує свою увагу на критиці, публіцистиці та історико-літературній проблематиці, яку вважає за найактуальнішу в перші повоєнні роки. Крім політичної публіцистики, яку він публікує в багатьох газетах і яку, під назвою „Вісті з України“, 1947 року було видано окремою книжкою, в літературі він вважає найактуальнішим і найвагомим питання літературної спадщини Миколи Хвильового. В ньому прокидається інстинкт юнака бурхливих 20-х років і подих бойових настроїв Хвильового. І він стає одним з перших дослідників і популяризаторів ідей Хвильового та його численних послідовників. Вже 1947 року він пише низку статей: „Ідеологія і світогляд М. Хвильового“, „Хвильовий і сучасність“, „Шевченко і Хвильовий“, „Хвильовий і Освальд Шпенглер“ та багато інших. Це справді проблеми без розуміння чи розв'язки яких не можна зрозуміти Хвильового. Одночасно П. Голубенко присвячує цикл статей тій організації, яка постала на ідеях Хвильового — ВАПЛІТЕ. Цей цикл статей вже 1948 року вийшов окремою книжкою, яка не втратила для дослідника свого значення й по сьогодні.

Але творча увага Петра Івановича Голубенка зосереджена була не тільки на Хвильовому. Він, як знаємо, цікавився цілим його середовищем. Більше того, його цікавлять діячі різних поколінь і напрямків: акад. Сергій Єфремов, Юрій Яновський, Д. Гуменна, О. Ольжич та багато інших. В усіх своїх працях він проявляє скромність, сумлінність і ваговитість. Він завжди прагне пізнати й висвітлити щось нове, непізнане, недосліджене. Його також настирливо цікавило питання взаємостосунків у галузі науки, культури і мистецтва між Україною і Росією. Це, коли хочете, кардинальне питання нашої політики взагалі. Про нього часто згадували

і згадують протягом десятиріч різні наші публіцисти. Але ніхто не завдав собі труда згурмувати й історично опрацювати численні матеріали і документи, що обґрунтовують цю важливу проблему. За цю працю, нарешті, взявся Петро Голубенко. В результаті довгорічних студій, розшуків і відкриттів Петро Іванович зібрав колосальний документальний матеріал і написав велику працю під заголовком: „Імперія і культура: Україна і Росія в світі культурних взаємин“. Це нове, свіже й обґрунтоване трактування цієї теми. Є всі підстави сподіватися, що ця праця незабаром стане окрасою цього ювілейного року Петра Івановича Голубенка.

Тут природно з боку читачів може постати питання: а як же з поетичною творчістю у П. Голубенка? Звичайно, праця над публіцистичними, історико-культурними проблемами забирала в нього багато сили і часу. Але все ж таки Музи своїй він не зраджував. Час-від-часу він друкував свої ліричні, а головню гумористично-сатиричні поезії в нашій пресі та виступав з читанням їх на письменницьких з'їздах і літературних вечорах. Особливо славиться своїми мандрями і пригодами його еміграційний Еней. І ліричні поезії, і гумористичні пригоди „Енея в еміграції“ зібрано тепер в окремий солідний том під назвою „Дорога“. Цей том, як і багато творів інших письменників еміграції, чекає свого видавця. Будемо сповідатися, що він таки його дочекається...

Такий, у дуже короткому окресленні, є на своє 80-річчя Петро Іванович Голубенко. Він на сьогодні є член УВАН у США і член-основник Об'єднання Українських Письменників „Слово“. Також довгорічний співробітник багатьох наших газет і журналів: „Українське слово“, „Українські вісті“, „Самостійна Україна“, „Розбудова нації“, „Нові Дні“, „Сучасність“ тощо. Той факт, що своє 80-річчя Петро Голубенко зустрічає великою книжкою „Імперія і культура“ свідчить, що він ще не сказав свого останнього слова, що сили його не вичерпалися.

Тож зичимо нашому побратимові й надалі доброго здоров'я, гострого пера і твердих кроків ще набагато років.

Григорій Костюк

В КОСМОСІ І НА ЗЕМЛІ

Советська влада несподівано повідомила румуна Прунару, щоб негайно зголосився до поїздки в космос. Тому, що він жив разом з матір'ю, якої саме не було дома, Прунару залишив їй записку: „Лечу у Всесвіт. Через два тижні, в п'ятницю, о год. 12-й буду дома.“

Повернувшись по двох тижнях додому, знов не застав матері, а тільки записку: „Я пішла в чергу по м'ясо. Не знаю: коли повернусь.“

65-РІЧЧЯ Д-РА ПАВЛА ПУНДІЯ — ЛІКАРЯ, ПУБЛІЦИСТА, БІБЛІОГРАФА

В наші часи 65 років вже не належить до категорії „старого віку“. Ось президентові Рональдові Реганові 76 років, але він і досі керує найбільшою індустріальною державою світу. Та незалежно від цього, 65 років — це офіційний вік відходу більшості людей на пенсію. (До речі, в ССРСР таким віком для чоловіків є 60 років, а для жінок — 55). Це вік, коли людина вже має повне право і підстави підсумувати свій пройдений шлях і ту працю, яку вона за той час зробила. А особливо в тому випадку, коли така людина має що підсумувати, має чим „похвалитися“. І до таких 65-ти річників безумовно треба зарахувати нашого заслуженого, публіциста та бібліографа на американській землі д-ра Павла Пундія з Чикаго. Та перед тим, як згадати про його громадську діяльність — коротко дещо з його біографічних даних.

Павло Пундій народився 14-го квітня 1922 р. в с. Косів, Чортківського повіту в Галичині. Закінчивши гімназію в тодішньому Станиславові та Чорткові, потім вчився у Львівському Медичному Інституті, а виїхавши на еміграцію, 1949 закінчив медичний факультет Ерлянгенського університету в Німеччині. Потім із своєю дружиною Дарцею та трьома дітьми 1959 р. виїмігрував до США. Після відбуття 2-річної шпитальної практики нострифікував свої медичні студії та почав працювати залізничним лікарем в Чикаго аж до відходу на заслужену пенсію в жовтні минулого року.

Від самого початку перебування в США д-р Пундій належав до Українського Лікарського Т-ва Північної Америки та є довголітнім членом управи УЛТПА, як також постійно дописує до українських часописів та **Лікарського Вісника**. Всі його четверо дітей закінчили медичні студії та працюють по своїх спеціальностях. Вони також належать до УЛТПА.

Великою заслугою д-ра П. Пундія не тільки перед українськими лікарями, але й перед цілою українською громадою взагалі є те, що 1977 р. він zorganizував Медичний Архів-бібліотеку УЛТПА та став головним редактором архівних видань п. н. „Український Медичний Архів“. Якщо взяти до уваги, що тепер в окупованій Україні нема жодного не тільки українського медичного архіву, але й фахового українського лікарського журналу, то журнал „Лікарський Вісник“ та Український Медичний Архів, які видає УЛТПА, є єдиними в світі українськими медичними виданнями українських лікарів. Це завдяки старанням д-ра П. Пундія вже появилось в світ 8 люксово виданих великого формату збірників, присвячених або визначним українським лікарям або українським науковим установам історичного значіння. Серед них варто

Д-р Павло Пундій

згадати такі збірники, як книга в пошану д-ра Євгена Озаркевича — визначного лікаря, науковця та громадського діяча кінця минулого та початку нашого століття, збірник в пошану славного лікаря і гуманіста д-ра Маріяна Панчишина, збірники в пошану наших активних своєю діяльністю лікарів — д-ра Романа Осінчука й д-ра Петра Моцюка (відомого також своїм меценатством для НТШ), збірник з нагоди 60-ліття заснування Українського Тайного Університету у Львові (1921-25) та інші.

Крім того, д-р Пундій перевидав дві старі лікарські публікації: 25-ліття Українського Лікарського Т-ва і Медичної Громади у Львові з 1935 р. та „Український Шпиталь Народної Лічниці“ з 1938 р. Він є активним членом-кореспондентом НТШ і тепер працює над великою оригінальною працею п. н. „Визначні лікарі Західньої України та діаспори“.

Поруч видавничої, д-р Пундій також займається ріжноманітною працею. Як доречно зазначив свого часу д-р Р. Осінчук, „Д-р Пундій любить і цінить книжку й історію лікарського руху та української медицини, вишукує різні статті на цю тему, упорядковує їх і розбудовує Архів — бібліотеку нашого товариства“ („Лік. Вісник“, ч. 101, 1981).

І це дійсно так. Згідно з нашими даними, впродовж останніх лише 14 років д-р П. Пундій подав біографічні нариси до преси про 79 наших молодих лікарів, стоматистів та фармацевтів. Але він також не забуває і про тих своїх колег, які вже відійшли від нас. Приблизно впродовж того самого часу з-під його пера появилось в пресі 13 некрологів згадок про померлих лікарів.

З „поза-професійної“ діяльності і зацікавлень д-ра Пундія треба зазначити, що він є не тільки членом-кореспондентом НТШ, але також членом управи осередку НТШ в Чикаго. Як меценат Енциклопедії Українознавства, він написав низку біо-

графічних нарисів про визначних українських лікарів та медичних вчених. А як меценат та член Українського Історичного Т-ва, зібрав колекцію українських і не-українських історичних видань. Нарешті, як аматор-філіателіст, він вже впродовж багатьох років збирає поштові марки з української та медичної тематики та написав пару дописів на цю тему.

Чому поруч архівних та публіцистичних праць д-ра Пундія притягла увагу також праця в ділянці української бібліографії — на це питання досить добру відповідь недавно дав ще один відомий наш бібліограф д-р Максим Бойко. У своїй статті „Праця над історією української бібліографії“ він пише: „Наше зусилля бути в сім'ї народів Заходу накладає на нас обов'язок мати власну історію культури, до якої належить також бібліографія. Тут приходимо до складного питання — що робити, будучи поза материком, коли країна під владою чужих, які історію культури промовчують, як напр. росіяни? Відповідь одна — треба самим нам у вільних країнах Заходу писати всі можливі історичні довідники про минуле нашого народу“ („Укр. Голос“ за 5 січня ц.р.).

І д-р Павло Пундій пише. Пише добре і сумлінно. І його праця не залишається поза увагою нашого громадянства. „З усіх творів, які вийшли за час перебування д-ра Пундія на становищі архіваря та скарбника УЛТПА, — пише наш відомий публіцист та громадський діяч Іван Кедрин, — видно подивугідну відданість цього лікаря-громадянина архівно-медичній праці... Праця д-ра Павла Пундія варта найбільшого признання й заохоти ...“ („Свобода“, II-го лютого 1983 р.).

„Українське Лікарське Товариство Північної Америки, — пише М.Б. в „Свободі“ за 16.X.85 р., — вдоволене, що має такого „архіваря“, як д-р Павло Пундій. Він називає себе скромно „архіварем“, а на ділі він щось більше: він історик українського лікарського руху, що так дуже цінне, бо треба записати в історії ролі українських лікарів у наших національних змаганнях“...

Не в меншій мірі високу оцінку праці д-ра Пундія подає співмешканець його міста письменник і редактор газети „Українське Життя“ (на жаль, вже не виходить) Юрко Степовий. У статті — „Д-р Павло Пундій — гордість лікарського товариства в США“ він написав: „Він (д-р Пундій — ЮМ) протягом близько тридцяти років уважно й пильно стежить за вирошуванням молодих українських кадрів, подаючи свої дописи про кожного молодого українського професіоналіста в багатьох українських органах. Він пильно стежить і популяризує молодих українських лікарів, заохочуючи нашу молодь до цього шляхетного фаху“ (УЖ ч. 5, 1983). Хоч автор цих рядків не є чикагівець і тому не претендує на 100% обізнаність із всіма деталями, які стосуються життя й діяльності нашого „Пенсіонера“, проте на підставі тих хоч і коротких але завжди приємних зустрічей з ним, можу сказати, що д-р Павло Пундій завжди робив на мене

вражіння дуже працювитої і ділової людини. До того ж, не зважаючи на переобтяженість різними обов'язками, він завжди якось вміє знайти час на все і для всіх. І тому з нагоди його 65-ти річчя з дня народження бажаємо йому і далі повного успіху в його улюбленій праці ще багато багато років.

Д-р Юліян Мовчан

НОВИНИ З УВАН

АКАДЕМІЯ НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ҐАРМІШ-ПАРТЕНКІРХЕНІ

12-17 жовтня 1986 р. Ґарміш-Партенкірхені (Баварські Альпи, Західня Німеччина) відбулася конференція „на вершинах“, присвячена історії німецько-українських відносин. Голоували проф. Ганс-Йоахім Торке з Інституту Східньої Європи Вільного Університету в Західньому Берліні і проф. Манолій Р. Лупул, колишній директор Канадського Інституту Українських Студій.

Між 32 запрошеними доповідачами з Німеччини, Австрії, Ізраелю, Канади і США було десять дійсних членів УВАН у США, які прочитали доповіді англійською або німецькою мовою.

ПІДТРИМУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ

Скарбник Академії Олена Несіна інформує, що Галина Корчинська-Єфремова і Оксана Міяковська-Радиш, члени Комітету для відзначення 125-тиліття київської академічної традиції, провели збірку грошей на витрати пов'язані з ювілеєм і на 1 листопада 86 р. зібрали понад 14,000 дол.

Серед пожертв, які останніми місяцями надійшли від прихильників Академії, найбільші були такі: 2,000 дол. від Марії Єфремової; 1,000 дол. від Олександри Гаєвської пам'яті покійного чоловіка Івана Гаєвського; 500 дол. від Галини і Олекси Воскобійників; 400 дол. від Софії і Олександра Скопів.

УВАН ОДЕРЖАЛА ЗА ПОВІТАМИ

Академія дістала 30 тисяч. дол., як частку грошей, що їй заповів Микола Леонтьєвич Громницький. Решту Академія дістане після полагодження певних формальностей.

Також одержано такі суми від покійних приятелів Академії:

Йосип Кузьмик — 5,481 дол.; Зенон Нижанківський — 2,000 дол.; Сергій Лазовський — 1,000 дол.

Адреса Академії:

The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the USA.
206 West 100 Str., New York, N.Y. 10025. Телефон
(212) 222-1866.

Бібліотека і архів відкриті: в понеділок від 10 до 6 год. по полудні; вівторками і четвергами — від 1:30 до 5 год. по полудні. Інші дні і години за домовленням

Канцелярія відкрита від 11 до 4 год. по полудні від вівторка до п'ятниці включно. Інші дні і години за домовленням.

КОНФЕРЕНЦІЯ УВАН ПРИСВЯЧЕНА ТИСЯЧОЛІТТЮ ХРИСТІЯНСЬКОЇ РУСИ — УКРАЇНИ В МЕКМАСТЕРСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

В часі конференції канадських наукових установ та святкувань 100-ліття МекМастерського університету в Гамільтоні Українська Вільна Академія Наук в Канаді в співпраці з Українською Науковою Радою Канади влаштовує наукову Конференцію Тисячоліття Християнства Руси-України.

Конференція — симпозиум, присвячена релігійним питанням українців Канади, відбудеться в суботу, 30 травня 1987 р., в двох сесіях:

Англомовна сесія, 9 год. вранці;

ДОПОВІДІ:

1. Українська Католицька Церква в Канаді після відходу єпископа Никити Будки — о. д-р Олександр Баран;
2. Вплив митрополита Іларіона Огієнка на розвиток Української Греко-Православної Церкви — д-р Олег Герус;
3. Українська церковна архітектура в Канаді — інж. архітект Віктор Денека.

Україномовна сесія, 1:30 — 5 год.

ДОПОВІДІ:

1. Християнські мотиви в українській канадській поезії — д-р Володимир Жила;
2. Християнські мотиви у ранній українській канадській прозі — д-р Яр Славутич;
3. Українське церковне мистецтво Канади — мистець маляр Роман Коваль.

Підсумки конференції зробить д-р Богдан Стебельський, голова НТШ та голова Української Наукової Ради Канади.

Сесії відбудуться в будинку „Геалтс Саєнсїс Сентер“ на МекМастерському кампусі. Заля сесій: ІАЗ.

Просимо всіх передплатників зазначувати на що призначені гроші, які вони присилають. Просимо також, по можливості, слати всі оплати чеками або грошовими переказами, а не готівкою.

Адміністратор

ЛЮДИ — ПОДІЇ — КОМЕНТАРІ

Маруся М. ЗАСЛАВЕЦЬ-КРИВОБОК

ОСТАННІЙ ЗОШИТ

(Присвячую забутим борцям, що віддали своє життя за волю України)

На еміграції часто читаємо спогади про великих наших людей, але ніде мені не доводилось побачити у пресі спогадів про тих малих, на яких трималася майже вся боротьба і які віддали своє життя на вівтар Батьківщини.

Оцим фрагментом, я хочу згадати саме цих забутих борців. Хай цей мій пучок спогадів буде блискою квіткою у вінку на їх розкиданих могилах.

Я не можу згадати і назвати імен багатьох з них, але згадаю тих, які були мені відомі на Полтавщині.

Хочу написати про т. зв. петлюрівську організацію, в якій я приймала участь. В цих спогадах я назву і деяких провокаторів на совісті яких смерть десятком, а може й сотень людей. Ці провокатори не повинні бути забути.

Про себе скажу, що в той час я не відігравала великої ролі, бо була молода, але радо служила батьківщині. Була зв'язковою, приймала в себе зв'язкових, направляла їх куди треба було, ліпила проклямації по м. Лохвиці на Полтавщині. Цим я жила і все моє життя було переповнене цією роботою. Було це на провесні мого життя. 1917 року вибухла революція, а з нею віджило і проснулось все те, що було приспане віками. Україна клекотіла, і скрізь було чути клич Великого Кобзаря: „Поховайте та вставайте, кайдани порвіте...“ Підпільні організації росли. Молодь вихована на творах Шевченка, Кашенка, Грінченка, Винниченка, була там. Вся Україна була пронизана цими організаціями. Не було, навіть, маленького хутора на Полтавщині, де б наші люди — чи то зв'язкові, чи хворі воїни, не знали куди їм звернутися і де знайти надійний притулок. Національне почуття спалахнуло. Люди хотіли своєї вільної держави. Це був величезний здвиг. Всі були впевнені, що Україна таки буде самостійна.

Українські підпільні організації народилися зразу, як вибухла революція й існували весь час, — при більшовиках, денікінцях і навіть за часів гетьманщини.

Науку підпілля я отримала від свого старшого брата, Самійла, який в мені заложив любов до України. Він був моїм учителем і виховником. Про нього я скажу нижче. Тут пригадаю пару випадків, в яких я приймала участь. Один був при більшовиках, другий при денікінцях. В той час я ще була ученицею гімназії. Зразу, як тільки прийшли більшовики то почалися великі арешти. Особливо вилловлювали і заарештовували активніших українців. Загони чекістів хотіли в зародку знищити український рух, в якому вони вбачали найбіль-

шого свого ворога. Заарештовували, так званих, буржуїв, які не втекли за кордон, власників всяких підприємств, а також заможніших селян. Українську інтелігенцію переважно нищили, а з решти арештованих, які підлягали звільненню з в'язниць, брали великі грошові викупи, так звану „конрибуцію“, конфіскували їхнє майно, хоч все це не спасало багатьох з них від чергового арешту і смерті.

Коли заарештовано учня реальної школи, родом з села Голінки — Василя Штепу — всі ми старші й свідоміші були сполохані цим арештом і вирішили виручити свого товариша. Пам'ятаю, зробили загальні збори обох шкіл. Інформував нас на зборах про цю подію Семен Сенік, теж тодішній учень реальної школи. Він же був і головою зборів, тепер покійний, могила якого знаходиться в Бавнд-Бруку. Написали відповідний протокол, зібрали поручення з характеристиками заарештованого від директора школи та вчителів. Також вдалось дістати поручення від деяких впливових комуністів м. Лохвиці. Мене й мою товаришку (прізвище її пропускаю, бо вона живе там) вибрали делегатами везти всі ці папери до Лубенського чека, куди був перевезений з лохвицької тюрми наш заарештований товариш. Одержавши інформації від своїх старших товаришів, куди й до кого нам звернутися в Лубнах, ми поїхали.

Потрібного чоловіка ми знайшли. Це був відомий в той час на Лубенщині український діяч, Гліб Запорожець. Він загинув у 20-их роках в боротьбі з більшовиками. Гліб переглянув привезені наші папери, направив нас до Лубенського чека і порадив кому краще ці папери вручити.

Все це ми зробили, але побачення нам з арештованим не дали. Дозволили лише передати харчі, які ми привезли з собою. В свою чергу. Гліб пообіцяв, що вони вживуть всі свої можливі заходи, щоб спасти нашого товариша; також приобіцяв передавати йому харчі й білизну. Потім Гліб навантажив нас великою кількістю проклямацій, різними відозвами до населення та до вояків. Все це ми розмістили частково в нашій одежі на собі, (благо, була зима), частково в пакунках і валізці.

З надією, що за товариша будуть турбуватися свої люди, ми вирушили назад до Лохвиці. Їхали ми візником. Не доїжджаючи до Лохвиці, а саме, в Гиравих Їсківцях, вискочив напроти нас міліціонер. Зупинив нашого візника і покликав гудком старшого. Прибіг молодий старшина. Він привітався до нас і запитав: „Відкіля. дівчата їдете та що везете?“ Потім подивився на наші пакунки, підморгнув нам, побажав щасливо доїхати і відпустив. Можливо, що старшина був наш хлопець і, певно, догадався, що веземо.

На цей раз, доля нас зберегла. Товариша ж нашого, ми не спасли. Його розстріляли, там же в лубенській ЧеКа. Він був зв'язаний з нашим підпіллям і при арешті в нього знайдено багато проклямацій. Йому було лише 17-ть років. Пізніше ми дізналися, що зрадив його товариш, якому він довірився.

Другий випадок був при денікінцях.

На квартиру до мене прийшла одна жінка, назвала свій пароль і я її прийняла. Вона була з Полтави, учителька. Псевдо тієї жінки було Оксана Чубова. Була вона вже немолода і на вигляд дуже зморена. Ноги в неї були мокрі, бо йшла багато пішки, а надворі була росталь. В той час готувалося повстання проти денікінців. Вона сказала, що хоче в мене пару днів відпочити бо їй ще треба було побувати в багатьох місцях. Після двох днів відпочинку і після того, як вона побачилась з потрібними людьми, я її провела за місто. Розповіла їй, як потрапить в потрібні їй місця і повернулась до хати. Ще задовго перед цим, я по завданню нашої організації, мусила проникнути в денікінську розвідку. В той час для мене було зробити це легко. Директор реальної школи, Деєв, який співчував денікінцям, часто влаштовував вечірки для реалістів і гімназисток, куди завжди запрошував денікінських старшин. На одній з таких вечірок, я танцювала з начальником денікінської розвідки — Ковалевським. Таким чином я познайомилась з ним. Він похвалився мені що має велику бібліотеку і запропонував користуватися нею. Я згодилась і він для цього мені видав вільний пропуск до себе в кабінет.

Ми стали ближчі знайомі, і він почав мені відкривати свої військові таємниці і разом залицятися до мене. Часто говорив, що денікінці не втримаються і мусять відступити на деякий час. Все це я вчасно передавала нашим.

І от після того, як я відпроварила Чубову, на другий день я пішла до нього помінати книжки. Як я була перелякана, коли в його кабінеті я побачила цю нещасну жінку-Чубову. Вона зразу в сльозах кинулась мені на плечі, говорячи, що він її мучив цілу ніч та, що вона заарештована. Ковалевський побачив, що Чубова знає мене, теж схватився з свого стільця і кинувся також до мене. Він благав нас говорити тихо і обіцяв мені зразу звільнити Чубову. Я йому мало вже вірила і поставила умову, що повірю лише тоді, як отримаю від неї вістку уже з дому. Тут я й збагнула, що він хотів від мене того, що й я від нього. Він також знав, хто мій брат і їх розвідка полювала за братом.

Вони вже двічі, ще перед цим, робили трус у моїх батьків, шукаючи брата. Ситуація для мене склалася небезпечна. Наші хлопці вирішили Ковалевського знищити. Але, щоб його стратою не викликати з боку денікінців, розгрому нашого підпілля, вони знищили його лише при їх відступі коло станції Сенчі. Чубову він таки звільнив зразу і вона пішла від нього до моєї хати. Я ще на деякий час лишилась у нього. Він мене запевняв і переконував, щоб я не боялась його, бо він, мов, не зрадить мене ніколи.

Щоб більше запевнити мене в своїй щирості та приязні, він почав говорити, що на фронті у них справи дуже погані. Армія не постачається ні зброєю, ні амуніцією. В армії й тилу помічається велике дезертирство бійців і армія упала на душі. Дух бійців нічим підтримати і він сподівається, що

армія скоро покотиться. Просив і радив мені відступати разом з ними. Я обіцяла, звичайно, дурила його. Потім просив передати братові, щоб він зник з даної місцевості зразу, бо їх розвідка уже натрапила на його слід.

Повернувшись до хати, та обміркувавши ситуацію з Чубовою, ми вирішили для безпечности змінити місце для неї. Я перепровадила її до надійних людей. Сама також не ночувала дома до відступу денікінців. З Чубовою все обійшлося тоді благополучно, про що я пізніше довідалась. В 1921 році, вона була заарештована більшовиками і розстріляна в Полтаві.

Коли більшовики знищили всі наші повстанські загони, то боротьба з ними перейшла в іншу фазу — скриту.

В патріотів, які лишилися живі, ідея боротьби з відвічним нашим ворогом — Москвою, була глибоко захована в їх серцях і ніколи вона не завмирала. Очі цих людей були звернені на захід, на нашу надію — Симона Петлюру.

Не можна не згадати і ту велику роль нашої інтелігенції в той час. Учителство, агрономи, лікарі — ця провідна верства будила у населення національну свідомість і кликала до гарту, до боротьби з ворогом. Школи були маяками, що світили по всій Україні.

Молодь гуртувалась коло цих людей і йшла на їх заклик. Вона була готова до чину кожен мить.

МІЙ БРАТ

На деяких провідних особах на Лохвичині, я спинюсь детальніше. Мій брат, Самійло, ще будучи зовсім молодим хлопцем, був зв'язаний з українськими діячами, які жили в селі Пісках та в м. Лохвиці на Полтавщині. В селі Пісках були агроном Розов, його дружина і його сестра, родина Косенків, обоє вчителі середніх шкіл. Ці обидві родини загинули від більшовицьких рук в 20-их роках. (Сам п. Косенко під час Центральної Ради був головою Полтавської області.)

В Лохвиці були відомі українські діячі — родина Сергієвських. Сергієвський був учителем середньої школи, а його дружина, Ганна Петрівна, була завідуючою книгарнею в м. Лохвиці. З цієї книгарні йшло світло по всьому Лохвицькому повіті. Тут відбувались різні зустрічі і наради. Мій брат був тісно зв'язаний з цією родиною. Сам Сергієвський в 20-их роках, а саме в часи українізації, був заарештований і висланий більшовиками на північ, в Карелію, без права повороту. Пізніше вже за ним поїхала і його дружина. Також жив у Лохвиці відомий український діяч Бедро, але його ще напередодні революції царський уряд вислав на північ.

Це оточення і зробило мого брата патріотом і вплинуло на все його життя. Пам'ятаю, ще на початку першої світової війни мій брат перший рік учителював. В його квартирі був зроблений трус царськими жандармами. Забрали в нього нелегальну революційну літературу. Його не заарешту-

вали тільки тому, що мій батько був земський діяч і мав близькі стосунки з тодішніми чиновниками. З цього приводу приїжджав до нас становий пристав попередив про небезпеку для сина та просив вплинути на нього.

Будучи тимчасово звільнений від призову в армію, брат добровільно пішов на першу світову війну, скінчивши перед цим Київську Військову школу. Зразу ж, як вибухла революція і організувались українські полки, він вступив у Богданівський полк, і там увесь час був старшиною. Брат був учасником обох українських військових з'їздів у Києві.

Одного разу, брат якось заскочив додому на один день. Це було ще за Центральної Ради. Увечері, коли брат уже ліг у ліжку, то він покликав мене до себе і попросив сісти коло його. Ми довго з ним розмовляли. Всього не пам'ятаю, але особливо запало мені в душу. Як брат розповідав, як кияни зустрічали день нашої незалежності 22-го січня 1918-го року.

На Софійській площі зібралася незчисленна сила людей. Коли пролунали слова з 4-го Університету Української Ради: „Від нині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною суверенною державою українського народу“, то всі люди впали на коліна разом з військовиками. Плакали від радості і полилось мгутне з їх грудей „Ще не вмерла Україна“.

Військовики присягались захищати волю України до загину і скрізь лунало „Слава Україні!..“

Багато брат розповідав мені про боротьбу з більшовиками.

Потім полились братові настанови, якою я повинна бути незламною, як триматись в конспірації, в тюрмі, якщо доведеться потрапити.

Ця розмова і настанови брата будуть вічно у моєму серці.

В кінці розмови, брат відкрив свої ноги і спину, показавши мені, як він був скатований більшовиками. Однієї ночі, в Києві, їх сонних старшин, в одній білизні, раптово захватили більшовики. Вони їх повезли на розстріл і кожного перед стратою катували канчуками. Як брата вже скатованого поставили на розстріл, то в цей час наскочили козаки і відбили тих, кого більшовики ще не встигли розстріляти. Своє спасіння він завдячує батьковому благословенню. Брат мав у себе на шиї хрестик, яким батько його благословив, як він ішов ще на війну.

Коли Петлюрівська армія змушена була відступити в Галичину, то брат також відступив і був деякий час в Галичині. Потім з наказу самого Петлюри, частина вояків повернулася на Велику Україну, а з ними разом і брат. На Україні було тоді вже багато повстанських загонів. На Полтавщині, в Гадяцьких лісах, діяли великі повстанські з'єднання під командою Олександра Коваля і Христового.

Кількома словами згадаю **Олександра Коваля**. Це була неперсична постать, відважний і вели-

кий патріот. Під його проводом було до 12-ти тисяч бійців. Мені довелось його бачити у себе з братом. Брат тоді був у криївці. Моя мама пішла на грядки нарвати зілля на борщ як він її окликнув і сказав, хто він є, та що йому потрібно бачити брата.

Я ж носила йому їсти в картоплю. Був він середнього росту, кремезний і дуже загорілий. За фахом, він був учитель з Гадяччини.

Брат, побачившись з ним, організував з свого і навколишніх сіл хлопців і всі вони пішли в Гадяцькі ліси, до Коваля. В 1921-му році московсько-більшовицькі війська оточили ці ліси. Ціле літо там відбувались бої. Московські війська не раз були розбиті українськими повстанцями. Тоді Москва прислала китайську дивізію на допомогу. Про ті бої багато тоді писалося в пресі. Коли наші бійці вже втратили майже всю амуніцію, примушені були покинути Гадяччину. Остаточо перемогли численніші і багато краще озброєні червоні сатрапи.

В цих боях загинули Коваль і Христовий. **Слава їм!**

На еміграції цих видатних борців і патріотів, що віддали своє життя за волю України, так ніхто і не згадав. Та хіба тільки їх?

Ті воїни, що залишились живими, вирішили перейти в Чернуські ліси, потім в Лубенські і так прорватися на Захід.

Цей свій плян розповів мій брат батькові однієї ночі, коли він приходив до нього попрачатися. Батько в той час був з пасікою в полі.

Бачучи безнадійне становище підпільників, батько запропонував братові переховатися і вибрати індивідуальний плян переходу на Захід.

Брат вислухав батька і сказав: „Тату нам ніхто не виборє України. За її волю я й життя віддам! Благословіть мене, бо я загубив хрестик — ваше благословення; я з ним пройшов усю війну, і я піду.“

Батько взяв з своєї шиї хрестик, благословив сина, поцілував, провів його і він пішов...

Це було останнє їх побачення. Про це мені розповів батько.

Сюди ж на пасіку, однієї ночі прийшли два комсомольці, післані сільрадою, щоб убити батька. Вони прийшли вночі і собаки кинулись на них. Батько, почувши гавкання, вийшов з своєї будки і заспокоїв собак. Комсомольці підійшли ближче до батька й один заявив, що вони прийшли убити його. Другого батько знав. Мій батько був глибоко віруючою людиною і попросив їх дозволити йому перед смертю помолитись. В його пасіці була ікона святих Саватія і Зосима — покровителів бджіл. Помолившись, батько вийшов з будки, став під липою і сказав: — „діти, я готовий від вас прийняти смерть“. Вони завагались, щось поговорили між собою і той, якого батько знав, сказав: „Ми не можемо вбити вас, хай хтось інший зробить це, як їм потрібно.“

Постояли трохи, потім попросили меду. Батько їм дав і вони, не оглядаючись, пішли...

Я в той час скінчила гімназію, прослухала ще дошкільні курси і була послана вихователькою в село Лука, в дитячий садок. Посланець з лісу, від брата, мене повідомив, що в селі Лука є провокатор, Тихін Табурянський, який проліз в нашу організацію. Радив також брат мені, щоб я негайно відтіля пішла. Я все це прийняла до уваги, з Табурянським була дуже обережна, уникала з ним зустрічі. Почала приготувляти свій від'їзд. В тому дитячому садку була завідувачою Людмила Скрипник. Вона приїхала з Києва до свого батька в село Яшинки після арешту в Києві її чоловіка.

Людмила була розумна жінка, з вищою педагогічною освітою і щира патріотка. Там же в садку, вихователькою працювала і її сестра. Катерина, по чоловікові Галаган. Її чоловіка забили денікінці як українського націоналіста. До Людмили приїжджало багато людей з різних кінців. Тут кипіла робота. Це був один із центрів нашого підпілля на Полтавщині.

Цей же Табурянський, теж тут щодня бував і голівне, увійшов у довір'я Людмили. Коли я її повідомила, хто такий Табурянський, то вона мені мало вірила. Але все таки стала потрохи відходити від нього. Її обережність уже нічого не могла допомогти, бо занадто багато уже він знав.

Одного разу, Табурянський запросив мене і Катерину до себе додому, погуляти в його садку. Ми сподівались, що це якийсь обман. Але, щоб не виявити ставлення до нього ми пішли.

Сиділи ми в садку і розмовляли, як раптом Тихін запропонував нам познайомитись з хлопцями — повстанцями. Цих хлопців він, ніби, переховував у себе в клуні, поки вони тут зберуться і відійдуть до лісу. Табурянський швидко схопився, побіг до клуні і привів двох хлопців — Гасуху і Калиниченка. Обидва ці хлопці були озброєні. В розмові з нами говорили, що тут вони ще чекають своїх товаришів, щоб разом відійти до лісу. Ми зрозуміли, що цим знайомством нас з хлопцями — повстанцями, Табурянський готує підстави і для нашого арешту. Також цим знайомством він хотів викликати в нас більшу одвертість з ним. Хлопці ж були в небезпеці, і ми думали, як їх спасти.

На другий день, Катерина принесла хлопцям ватеники і їй вдалося повідомити їх, про небезпеку. Як виявилось, хлопці не повірили Катерині, бо не втекли від Табурянського.

Ми чекали тільки гірших подій. Прошло декілька днів після цього і хлопців було заарештовано в клуні Табурянського, а самого його не взято. Роля його була для нас ясна. Ми чекали арешту також. Я приготувалась виїхати і якраз в ніч перед моїм від'їздом, ми з Катериною були заарештовані. Людмилу лишили під домашнім арештом і взяли розписку про її не вїїзд, бо вона мала малу дитину.

Під час процесу СВУ, вона теж була заарештована в Києві, вислана на північ. де й загинула. В

цю саму ніч були зроблені арешти по всьому Лохвицькому районі. Всіх нас привезли на світанку в Лохвицьку тюрму, 59 чоловік. Були також заарештовані й деякі хлопці, які приїжджали до Людмили з різних місць в село Луку. З них я пам'ятаю: Микола Приходька, Федора Вовка й Василя Курочку. Інші прізвища я забула. Більшість з них зустрічались з Табурянським у Людмили, як із своїм приятелем. В Лохвицькій тюрмі ми просиділи більше місяця, а потім нас усіх перевезли до Полтави, в ГУБЧЕКА. Перевозили нас не всіх разом, а по декілька чоловік. До станції Лохвиця нас везли на підводах. Це було якихось з 15 верст. Окремо я сиділа на возі з двома озброєними охоронцями і окремо, на другому возі, Катерина, також з двома наглядачами. В потязі ми сиділи в одному купе, але між нами сидів наглядач. Говорити не можна було. На станції Ромодан пересадили на Полтаву і чекати треба було на потяг майже дві доби, то нас відвели на другий поверх, в арештантську кімнату. Ми думали тут поговорити, відпочити, — та й їсти хотілось.

Але ні одного, ні другого нам не вдалося. Їсти не належалось, а за якихось півгодини увійшов до нас молодий пристійний хлопець. Ввічливо представився і запропонував своє товариство, ніби, щоб нам не було скучно. Коли я йому подякувала і сказала, що ми змучені, хочемо відпочити, то він відповів, що втома пройде як він буде нас розважати. Так він нас „розважав“ до ранку своїми теревенями. Всю ніч детально розпитував, ніби не знав, за що ми заарештовані. Радив говорити на допитах лише правду, бо рдянська влада за щирість все прощає. Також говорив, що знає добре мого брата, а головне обіцяв свою допомогу, бо він, мов має великі зв'язки в Полтаві. Сів він ранком з нами і в потяг. Уже в Полтаві, перед ГУБЧЕКА, попрощався, мов приятель, і зник. Ми легко зідхнули, позбувшись такої опіки.

(Далі буде)

ПОСМЕРТНО РЕГАБІЛІТУВАЛИ

Б. ПАСТЕРНАКА

Мабуть, на доручення самого М. Горбачова, Спілка советських письменників привернула посмертно „членські права“ відомому поетові, авторові нашумілої книжки „Доктор Живаго“, Борисові Пастернакові, якого майже 30 років тому було „одногосно“ виключено з Спілки на доручення тодішнього партійного кацика Микити Хрущова. Найцікавіше в цій пікантній історії те, що московський журнал „Новий мір“ друкуватиме цю досі заборонену там книгу на своїх сторінках.

Цікаво чи регабілітують колинебудь наприклад члена Комуністичної партії покійного Гелія Снегіріва та його „інспіровані КГБ“ — на думку деяких наших еміграційних „патріотів“ — „Набої для розстрілу“ або „чекіста“ Миколу Хвильового і його бодай деякі твори.

М.Д.

Гр. СІРИК

ВАСИЛЕНКОВА АНЮТКА — ОСТАТНІЙ ВОЛХВ ГАЛА

II

Під час жнив в кінці нашої садиби вже переїздили потяги із загратованими колючим дротом вікнами, везли на загибель в північні сніги трудолюбивих селян розтерзуваної України. З першими приморозками осені попадали віковічні хвої навколо Гало, щоб своїми колодами принести жертву міжнародньому Молохові в чорноморських портах за горе, сльози і трупи тих, що їх віками доглядали і шанували. В останніх днях нещасного 1929-го від вогкого снігу та буревію, завалилася Василенчишина хата. Покалічена Анютка якось спромоглася вилізти з руїни хати та дістатися до сусідів, а стара Василенчиха, з волі хуторян та сина Антона, залишилася трупом в руїнах до весни. Корову забрав Антон, а Анютку хуторяни примістили в Суклети, вдови по Вареникові Ягорові.

На великдень 1930-го року, я вже не мав крашанок, щоб з ними іти на Гало, що гірше, не мав ні даху над головою, ні навіть надійного місця під сонцем. На великдень, як і кожного дня з ранньої весни, ще до схід сонця я мав бути біля лісницького розсадника на Морозовщині, щоб пильнувати висіяні зернятка майбутніх хвій від нищення їх птахами та гризунами. Після зміни мене біля розсадника пірошчанської дівчини, я закрався на свою садибу, щоб на могилі матері вилити свою сирітську безнадію сльозами та запевнити її в моїй синівській любові. Над хутором Васильківщиною, вирубаною хвоїною та Галом, клубились густі хмари сивого диму. Хуторяни, посидівши на пеньках вирубаної хвоїни навколо Гала, вирішили спалити руїни Василенчишиної хати разом з її трупом.

Незабаром до Суклети прибилась якась її далека родичка, молода і невелика на зріст дівчина, втікачка з потягу, яким везли її разом з батьками на харч білим ведмедем над побережжя Льодовитого океану. Суклетин пристаркуватий парубок, Петро, використав становище дівчини і одружився з нею. Анютці в Суклетихи забракло місця. В цей час, по другій стороні Діброви, на хуторі Друга Васильківщина, стара Стукалка, щоб позбутися напасті комунарів Марохоньок, наварила зілля і напилася вивару сама та дала випити своєму чоловікові. Отруя позбавила стару Стукалку комунарської напасті, а старого Стукала тільки спаралізувала. Хуторяни Анютку примістили в Стукаловій хаті доглядати старого Стукала. Стукало довго не докучав Анютці. Отрута, вік чи його воля скоро перенесла його на кладовище до дружини, а Анютка, обжившись в Стукаловій хаті, навіть мріяла бути господинею,

як що не дружиною старому, дещо згорбленому, як і вона, косоокому парубкові Степанові (Чалдону) Андрусенкові. Підстави для цього також мала досить надійні. Як воно сталося, напевно запевняти не можу, але молодший Анютчин брат Василь з каторжника на Сахаліні, став комісаром якоїсь частини особливої Далекосхідної Червоної Армії, взяв Анютку на своє утримання і приписав її до закритого військового розподільника в Шостці.

Напровесні 1934-го року, колгосп ім. Другої п'ятирічки, поселив мене з моїми двома молодшими сестрами до Анютки в Стукалову хату. Анютка, не зважаючи на наше безвихідне сирітське становище, перше поставилась до нас дуже неприхильно. Коли й як Анютка святкувала Великдень, мені не відомо, але певно що ні мої ровесники, ні хуторянські діти того року не бавились крашанками на Галі. Тим більше, мало в кого з хуторян були яйця на крашанки, Але згодом Анютка з нами примирилася, і коли вибиралася з Стукалової хати, щоб іти мешкати до брата Антона на Пирощину, нас попрощала і запевнила:

— Ви чемні діти, і дух вашої матері на Галі за вами наглядає. На Великдень, ваша мати по вас тільки схлипувала, а не голосила, а це певний знак, що ви до нового хліба доживете, переживете лиху годину і будете щасливими.

Минали роки. В хуторян і в нас з сестрами було без крашанок і з крашанками. Великдень, поступово зрівнювався з звичайною неділею. Озеро невпинно заростало осокою. Зруб навколо Гала і саме Гало, Пирощинське лісництво засадило молоддю хвойовою посадкою. Соціалізм, що вже лаштувався Четвертим п'ятирічним пляном вести людей до облудного комунізму, змінився соціалізмом, що мав збудувати ще облуднішу за комунізм, — нову Європу.

Терор подвійної окупації висів над хуторянами, ніби ніж гільотини над головою смертника, засудженого на кару смерти без провин. На Великдень в переважній більшості хуторян були крашанки, але не було ні радості, ні надії. За тиждень чи щось, після Великодня, 1943-го року, я був по якійсь справі на Пирощині і віч на віч зустрівся з Анютчиною зовицею, Антоновою дружиною:

— А про тебе Анютка все мені нагадує, щоб я переказала тобі навідатися до неї, то ти вже не пошкодує часу, вчини волю обездоленій людині. На віку, як на довгій ниві — всяко буває. Можливо, в її нерозумній голові, щось і важливе засіло для тебе.

За роки, коли, я не бачив Анютки і не чув про неї, вона дуже постаріла, висохла. Горб на лівому рамені збільшився, збочив її і перегнув майже в двоє. Але зір, пам'ять та розум, правдоподібно, не зникли в неї, як про це я був зрозумів із слів її зовиці. На мій стук у двері, Анютка декілька разів кашльонувши, чистим і двінким голосом запросила до хати. На моє привітання та побажання їй доброго дня і здоров'я, вона не відповіла зразу, вмошуючись на невеличкому ослоні, біля лави перед

столом. Всівшись на ослінчиків, оглянула мене з ніг до голови, перекошеним обличчям, декілька разів знову кашельнула і аж тоді обізвалась, виразним і чистим голосом:

— Дай Боже і тобі, Трохимовичу, доброго здоров'я та доброго дня. Бачу, що ти й тепер не знаєшся і не виставляєшся. Надіюся, що в твоєму серці нема образи на мене чи будь-кого. Образа на серці в людини, то її самої погибель. Будь чистий серцем і думкою, а Бог про тебе не забуде.

Як ти сам бачиш, я вже неспроможна навідуватися на Гало на Великдень чи будь-коли, а ти не забувай туди навідатися. Неможливо на Великдень чи в будьяке свято, зайти на хвилину в будень. Гало, то Священне місце наших предків, а твоя мати по тобі ще й минулого року схлипувала на Галі.

Так воно, Трохимовичу, світ Бог створив, щоб наші предки за нас дбали, а ми за своїх нащадків.

Від остатнього побачення з Анюткою, мені не трапилась нагода хоч на хвилину завітати на Гало. звести зір на поросле осокою озеро, походити босими ногами по залишкові Священного Гаю, — Діброві, посидіти над залишками колишніх землянок, копанок, загонів для худоби, подумати над зниклим джерелом під обривом Гала, і, мабуть, уже більше нагоди не трапиться.

Але пам'ять про моїх Предків, дух яких вітає понад Галом, та остатнього волхва Гала — Василенкову Анютку, нехай для нащадків залишиться в цьому записі.

Містечко Форт Ірі, в канадській провінції Онтаріо.

19-го листопада 1986-го року.

ЩЕ МОЖНА НАБУТИ КНИЖКИ-СПОГАДИ Г. СІРИКА

Гр. Сірик, автор докладних спогадів про себе, свій рід і свою Сіверщину, повідомляє, що з циклу „Під сонцем обездолених“ ще можна дістати другу частину п. н. „Трагедія моєї родини“ і третю та четверту частину п. н. „Сирітськими стежками.“ П'ята частина „Наше, але не своє“ і шоста — „Під подвійною окупацією“ саме в процесі друкування. Ціна окремих книжок-частин по 10 кан. доларів. Замовляти можна а автора на таку адресу:

G. Siryk

1909 Thompson Rd.

Fort Erie, Ont., Canada L2A 5M4

НАЙБІЛЬША ГАЛАКТИКА ВСЕСВІТУ?

Американські астрономи відкрили „нову“ галактику, 13 разів більшу, ніж наша галактика Молочний Шлях. Нововідкрита галактика віддалена від землі на 300 мільйонів світлових років, у напрямі констеляції Андромеда. Галактика, яку назвали „Маркаріан 348“, має діаметер 1.3 мільйона світлових років, якщо такий гігантський простір хтось може збагнути.

ДУМКИ ПРО МИСТЕЦТВО

(З серії радіопередач у Денверським радіо)

Загальне зацікавлення мистецтвом і іншими сподіваними ділянками породило думку зачати низку передач, які насвітлюватимуть виключно духову сторону мистецтва й його виявів. У теперішнім високо індустріалізованім світі відчувається все більше і більше потреба одуховлення щоденного буття. Ця програма, по можливості, буде старатися заповнити цей такий важливий сегмент життя.

Що є мистецтво? Це питання, що людство задає собі вже через сторіччя, а може, й тисячоліття. Ми маємо на те тисячу відповідей. Деякі відповідають більше нашому розумінню, деякі менше. І, можливо, зараз буде так само тяжко знайти відповідну для цього формулу.

Чи мистецтво — це особистий самовислів мистця чи його або її інтерпретація життя? Чи це інтерпретація природи, чи дешева копія її? Чи це творчість, чи звичайне імітування?

Яка б не була на це відповідь, — і поправді кожна з них є правильна в певний час і у певних умовах, — то ми можемо з певністю ствердити, що відколи людство існує, мистецтво являється найстарішою формою людського вислову. Вислів є частиною людського спілкування. І коли спілкування мало на меті бути більш впливовим, то мистецтво відіграло в тому велику роль.

В минулому мистецтво було значним фактором у розбудові культур країн та народів. Порівняймо дві країни. Одна з найміцніших імперій світу була монгольська імперія Чингіз-Хана. А що ми знаємо про неї, крім оповідань про надмірні знуцання, суворість та силу? А чейже в той час не було іншої країни такої великої та могутньої, яка розпоряджала життям такої кількості людей. Але брак мистецтва обернув її у забуття.

З другого боку, мале місто-держава Атени, концентруючи значення життя на мистецьких та духових здобутках, створило таку культуру, яка й 2.500 років пізніше ще далі впливає на думку цілого західного світу.

Ми маємо перед собою ці два зразки. Який з них ми найскоріше приймемо?

Мистецтво в минулому, головне в часи Відродження, було в руках професіоналістів, в руках поважаних людей, з високим знанням і інтелектом. Мистецтво, яке вони випродукували, є високої якості. Вони теж є авторами багатьох винаходів, — будували катедри, пам'ятники та державні будинки величезних розмірів і краси. Нині була б потрібна маса спеціалістів щоб створити щось подібне до міхельанджельської катедри Св. Петра в Римі, або повторити винаходи Леонардо да Вінчі.

З початком цього сторіччя якимось вплелася думка, що мистець не потребує знати нічого про ма-

лярство або про саме життя. Професіоналістів порівнюють з аматорами, а дитина часто вважається творцем фантастичних праць, без того, щоб перевірити її знання або її почуття. Примітивізм є підвищений до небес, а духовість незрозуміла та відкинена. Мистець перетворився на посміховисько й став вигнанцем, замість бути провідником.

Для нас нічого не залишилося крім спроби завернути цю течію та поставити мистецтво й його розуміння знову на рівень, який йому належить в світі.

Розуміння мистецтва — це одне з головних питань наших днів. Так часто людина, відвідуючи виставку, висловлює цю думку, але у більшості випадків не висловить своєї opinii. Найчастіше чуємо тільки одне твердження: „Я нічого не знаю про мистецтво“. І цим людина відразу відтинає можливість насолоджуватись мистецтвом.

Коли ми слухаємо музику, то її тон, мотиви, ритм, роблять нас веселими, задумчивими або пригніченими. І нам не потрібно знати як грати або писати музику. Те саме можна сказати про подорожі літаком. Нам приємна або неприємна подорож сама собою, і не конче потрібно знати як будувати літаки.

Вірні цьому принципіві, ми можемо сприймати малюнок тільки таким, як він є. Самозрозуміло, що мистець мав щось на душі перед тим як зачав малювати. І коли мистець був успішний у своєму проєкті то його думки, почуття та емоції будуть відзеркалюватися в нас, і тим самим впливатимуть на нас.

Справді, ціль мистця заключається в тому, щоб збудити у глядача відповідні почуття. І певно тільки ця якість вирішує чи певний малюнок є мистецькою річчю.

Уявм собі роз'ятрену дитину, яка, стоячи посеред кімнати, червона і синя на обличчі, вимагає від своєї матері ще одного цукерка, якого їй відмовлено. Бачучи дитину у повній її люті, нам може впадобатися образ своєю силою. Але можливо, наші емоції будуть більше по боці матері ніж до вимогливої дитини. Дитина може видаватися нам смішною, забавною, капризною, але не переконливою, і не дуже впливовою на наші почуття.

З другого боку, подивимося на доброго актора на сцені. Він може зворушити публіку просто знанням як здобути відгук. Він не мусить синіти та червоніти, щоб виглядати злісним. Його мета — викликати злість у публіки, без того що б самому виявляти злість. Те саме стосується мистця, що виконує малюнок. Чи був мистець сердитий, чи ні, — це нікого не торкається. Як мистець почувався супроти об'єкта має ще меншу вагу. Єдина важлива справа є та, щоб здобути від глядача відповідний відклик і вести його у напрямку, що його вибрав мистець.

У цьому випадку я не беру під увагу декоративне мистецтво, яке в дійсності є прикладним мистецтвом ціллю якого є радше прикрашувати, ніж висловлювати ідеї.

Отож, знання мистецтва або його техніки не має тут ніякого значіння для глядача. Зрозуміти малюнок бере менше зусилля, чим зрозуміти постановку в театрі, і ще менше, ніж читання книжки. Читаючи книжку, ми мусимо перетворити писану мову в образи, а відтак зрозуміти образи, сприйняті нашим мозгом. Малюнок вже має образ відтворений на полотні, і єдине зусилля яке маємо зробити — це дивитися на нього.

Відомо, що сучасна людина в деякій мірі втратила здібність спостерігати. Ми їздимо машинами зі шкорою завеликою щоб могли абсорбувати всю красу живої природи, що оточує асфальтову стрічку. Ми мусимо час від часу зупинитися, вийти з авта, бути з природою, щоб увібрати її красу, щоб побачити і зрозуміти красу квітки або насолодитися красою заходячого сонця.

Одиноке зрозуміння, яке нам потрібне — це зрозуміння самого себе у середині навколишньої природи. Тоді ми зможемо зрозуміти й мистецтво, бо мистецтво — це ніщо інше, як наше власне духове продовження. Малюнок є нашим продовженням і висловом емоцій до яких ми прагнемо. Як тільки ви можете ототожнити свої власні почуття з почуттями мистця, висловленими на полотні, то малюнок стає частиною вас, а це значить — зрозуміти мистецтво.

Юрій Мошинський

ХИМЕРИ В НАШОМУ ЖИТТІ

Ті, що читають легку американську літературу в „м'яких книжечках“, помітили, що більшість еротичних ілюстрацій на обкладинках не відповідають змістам.

На тему книжної графіки і плякату Ліда Палій опублікувала статейку „Мистецтво книжкової обкладинки“ (Сучасність, січень 1985), ствердивши незадовільний стан цього прикладного мистецтва у нас. Вона закликає наші установи, які займаються теж видавничими справами, піднести рівень культури оформлення книжки і плякату за допомогою відповідних професійних дорадників. Тут же вона пропонує кілька параграфів з вказівками, які графік повинен мати перед очима, виконуючи замовлення. Щоби читач краще зрозумів і усвідомив рівень, який вона має на увазі (зорові даності, очевидно, не легко з'ясувати повністю словами), Палій пропонує кілька чужомовних журналів.

Вказівки Ліди Палій написані просто, хочеться сказати — заясно, для якогось початкового курсу, бо в творчому (зрілому) процесі про такі речі не думається: вони з'являються і оформлюються інстинктивно і, навіть механічно, з міркою якості залежної від обдарованості автора. Людина „без Божого дотику“, навіть дотримуючись всіх інструкцій авторки, зробить лише суху анемічну роботу.

Місце інформацій Палій бачиться радше поза колами графіків-професіоналістів, бо її схематичний підхід може послужити „супровідною рукою“ для

зацікавлених, але не фахово підготовлених людей, а яким може навіть прийтись робити рішення вибору мистця і таких то ідей.

Точнісінько рік після появи статті Ліди Палій „Сучасність“ почала відзначати свій 25-тирічний ювілей: на обкладинці журналу, яку вже кілька разів легко модифіковано, але постійно затримуючи скромно-річеве обличчя, з'являється „прищ“. Цей новий мотив — цифру 25 неможливо окреслити „чистішим“ епітетом. Форма, рисунок, пропорції і відчуття мотиву настільки слабо (погано) виконані, що теоретизувати про інші теми — наприклад, про рацію чи нерачію стилістично чужого в (існуючій) графіці додатку — годі.

Співчуваючи з авторкою, якої добрі інтенції — навіть в органі публікації її повного турбот матеріалу — попали на глухий камінь, зверну увагу на іншу, але споріднену, химеру в галерії нашого життя: якщо низький гатунок продукції наших друкарень можна пояснити принайменше частинно економічними причинами — неухважна, часами з неоправданими наслідками, поведінка з твором мистця там є — дикунством.

Знаю, у світі могутньої комерції діють інші сантимиенти, і препарування обкладинок, плякатів, карточок з побажаннями є ділом колективу. Противники масової творчості намагаються сортувати якість залитого ринку. Але ситуація, якість і проблеми, приміром, американської графіки* — будуть ще довго не актуальними у нас.

Юрій Соловій
7 січня 1987 р.

*(див. початок статті)

„ВИСТАВКА ТРИДЦЯТЬОХ“

Осінь і зима — це найкращий період влаштувати мистецькі виставки: мало виїжджає за місто, більше часу на культурні розваги. Керуючись цим досвідом, а також бажанням дати нагоду образотворчим мистцям Торонто і околиць показати свою творчість, КУМФ вирішила влаштувати в грудні 1986 р. „Виставку тридцятьох“. За задумом це мала бути виставка творів тих мистців, котрі відізнаються на заклик КУМФ і дадуть 3-4 свої твори на виставку. Отже не передбачалась жодна селекція ні мистців, ні творів.

Прогнози щодо кількості охочих мистців виправдалися — зголосилося 36. Всі вони дали на виставку по 3-4 твори, які були розміщені у трьох виставочних кімнатах галерії КУМФ. Куратором виставки став Яків Креховецький, сам мистець, який проявив велику активність в організації виставки, а також у виданні каталога, до якого увійшли репродукції експонованих творів мистців. Можна було сподіватися появи на сторінках наших газет якогось відгуку, якоїсь оцінки фахівця — мистецтво-

знавця чи, хоч би, просто мистця. Але досі у пресі глухо. Раз не було про виставку фахових рецензій, дозвольте сказати слово шанувальникові мистецтва, котрому не чуже почуття краси барв і ліній.

Кожна виставка дає свідоцтво виставляючим — чи їхні твори на високому рівні —, і відвідувачам — чи багато тих, хто цікавиться мистецтвом. Почну від другої категорії — від відвідувачів. Їх на відкритті виставки було, можна сказати, дуже багато — впродовж дня понад півтисячі їх пройшло через галерію. І потім, у наступних днях, зокрема в неділі, багато людей, не тільки торонтців, відвідало виставку. Приблизно тисяча осіб відвідали „Виставку тридцятьох“. З цього, отже, боку, виставка є доказом культурного росту українців Торонто й околиць. Видно, що українці цікавляться культурою образотворчого мистецтва, хочуть нею жити.

А тепер про тих, хто постачає мистецький матеріал на виставки — про мистців. На „Виставці тридцятьох“ опинилися твори, повз які відвідувачі проходили без особливого зацікавлення, але були й дуже цікаві праці. Взагалі можна б сказати, що, хоч, мабуть, ніхто не сподівався побачити на цій виставці творів, зроблених на міру Грищенка, Андрієнка, Гуцалюка, Мороза, Шостака чи Гніздовського — на ній переважали твори пересічного рівня. Зовсім виразно було видно, що відвідувачі затримувалися довше перед картинами роботи А. Бабича, Г. Новаківської, В. Кондратюка, І. Кордюка, С. Лади, В. Юрчук, В. Литвина, І. Бельського. Твори цих мистців зокрема зацікавили відвідувачів.

На тлі виставки хотілося б сказати таке: Скінчити мистецькі студії, ще не означає бути мистцем. Мистецтво, це і наука, і, передусім, талант, а надто наполеглива праця. Ці три елементи позначалися в небагатьох творах. Найбільше їх видно було в працях Андрія Бабича, В. Кондратюка, Г. Новаківської.

На виставці вражали деякі ціни картин. Чомусь здається, що високою ціною, рахованою в доларах, деякі мистці намагалися підвищити мистецьку вартість картин. Треба собі сказати правду: Не цією дорогою, молоді мистці, йдете. Вартість мистецького твору означається не ціною, встановленою мистцем, а прагненням мати картину, щоб нею насолоджуватися, а може, й для капіталовкладення. А серед публіки немало було знавців і колекціонерів мистецтва. Саме вони всміхалися на деякі ціни.

В результаті „Виставки тридцятьох“, побіч слів признання, хоч би на адресу цікавої Ірми Осадци й інших, можна б поставити собі й таке питання: Чи не краще було б нам, українській громаді, щоб у Торонто й околицях було менше образотворчих мистців, зате, щоб твори небагатьох були на високому рівні?

Та це такі собі зауваги. А насправді добре діється, що до мистецтва горнуть — і творці, і консументи. Це свідчить про культурність нашої грома-

ди. І тому треба подякувати організаторам виставки — Канадсько-Українській Мистецькій Фундації — теж і мистцям — учасникам виставки, за культурну розвагу.

Заохочуємо відвідувати наступні виставки в КУМФ.

Не мистецтвознавець

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ ОПЕРИ КАНАДИ ПОЧИНАЄ НОВИЙ СЕЗОН

Товариство Української Опери Канади в Торонті сплатило свій дефіцит у сумі \$80,000.00 і тепер з ентузіазмом підготовляє мистецькі виступи в новому сезоні. Товариство виплатило дефіцит головно з пожертв прихильників оперного мистецтва і з доходів з коляди та бінго. Успіх мистецьких виступів в новому сезоні далі залежатиме від підтримки української громади.

Усіх запрошується на бал „Майська ніч“, який відбудеться у Каса Лома, 30-го травня, 1987 р. Під час балу відбудеться розіграшка скульптури і гравюр видатного скульптора Григорія Крука. За квитками можна звертатися до пані Алли Шкляр, тел. 241-4590.

Оперний Хор уже підготовляє ряд виступів під мистецьким керівництвом маєстра Володимира Колесника. Величавий концерт, присвячений 1000-літтю, включатиме прем'єру кантати для фортепіано з хором, композитора Юрія Фіяли, і відбудеться в Рой Томсон Голл, 8 листопада 1987 р. У програмі буде виконана також композиція „Фрески Софії Київської“, для арфи з оркестрою, композитора Віктора Кікти.

Концертне турне хору включатиме також Монреаль, Нью-Йорк і Чикаго.

Прем'єра опери „Роксоляна“ Дениса Січинського буде поставлена в О'Кіф Центрі в Торонті. Дати цієї постановки будуть оголошені пізніше.

НОВИНИ З ОМГ

Від 4-го квітня до 30-го травня Онтарійська Мистецька Галерія в Торонто виставлятиме 50 портретів найбільш мальованої і фотографованої жінки нашого століття — опікунки й фаворитки італійських мистців та поетів, маркізи Касаті. Від серпня цю виставку показуватимуть у Садбері, Гвельфі і в Сарнії.

НАГОРОДИ АНТОНОВИЧІВ 1986 РОКУ

Літературну нагороду Антоновичів на 1986 рік присуджено Наталі Ливицькій-Холодній за її збірку „Поезії старі і нові“ і наукову нагороду Богданові Кравченкові за його працю *Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine*.

Жюрі шостого скликання складається з таких осіб: Ярослав Пеленський (голова), Богдан Рубчак, Іван Фізер і Роман Шпорлюк.

КРИЗЬ УЩЕЛИНУ НАСТУПНОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

В німецькій журналі „Штерн“ за 1983 рік В. Паркард опублікував футурологічну статтю про наше життя та досягнення технології в США на переломі 2,000-их років. На його думку, всупереч всім пророцтвам та передбачуванням багатьох футурологів, не буде в тому часі ще винайдений ні летючий автомобіль, ні еліксир молодости. Зате стануть дійсністю багато улпшень і винаходів в ділянці експлуатації сировин та енергії. Звичайно, Америка в 2,001 р. ще не зуміє розв'язати повністю своєї енергетичної кризи, але її розв'язка буде на добрім шляху. До цього спричиниться не тільки її ощадніша енергетична господарка, але теж розбудова нових джерел енергії, які ще 20 років тому вважалися майже екзотичними.

На Середнім Заході, який творить джерело потужних бур, побудовано вежі на 200 метрів заввишки, метою яких ловити та магазинувати потужну енергію електричних атмосферних розряджень.

В прибережних полосах морів заінстальовано водні турбіни, проміром 100 метрів, для використання енергії морських хвиль та їх перетворення в електричну енергію. З гною та добрив, що їх продукували у великих кількостях годівельні ферми, видобувається метан, що служить за газове пальне для обслуги великих міст. Використовується також теплову енергію нутра землі. Для цієї мети насвердлюється два тунелі, які зустрічаються у глибині 7 тисяч метрів. В цій глибині температура землі дорівнює 330° Цельсія. До одного з насвердлених тунелів унапрямлється річкову воду, яка виходить другим тунелем назовні, у виді пари. Цю пару використовується як погінну енергію для парових турбін, спряжених з електричними генераторами. В той спосіб здобувається дешева електричну енергію, без найменшого забруднення навкілля.

Із-за нестачі деяких родів сировини, започатковано експлуатацію океанів та морів, в яких геологи вже давніше відкрили невичерпне багатство мінералів. В 2,000-них роках десятки великих концентрів видобуватимуть з морських глибин манган, цинку, срібло та мідь, великі кількості якої відкрито нещодавно в теплих водах Червоного моря.

Для прокормлення 6 більйонів жителів землі, почато на велику скалю вирощувати рослини та риби на солонководних фермах, розташованих у прибережних полосах морів.

Популярні в наших часах автомобілі, з рушіями внутрішнього спалювання та підвізками із сталевих бляхи, зникли безслідно з американських вулиць. На їх місце прийшли електричні автомобілі — легші та економічніші за їх бензинових побрати-

мів, що панували неподільно понад 100 років на цій нашій планеті.

В 2,000-нім році, так як давніше, кожна родина матиме по 2-3 автомобілі, — один малий, небагато більший за моторовий віз, який вживали досі для збирання гольфових м'ячиків. Таким автомобілем користуватиметься майже кожна американська родина для закупу харчів в супермаркетах, відвідин знайомих в недалекому сусідстві та транспорту дітей до школи. Два більші автомобілі вживається для далековідстаневих подорожей.

Засяг їзди електричних автомобілів дорівнюватиме 350 кілометрам, а їх швидкість — 100 кілометрам на годину.

Зовнішній вигляд американських міст в 2,000 р. перейде велику метаморфозу. Коли до наших часів мрією кожного американця був дім-осібняк, з великим городом, в 2,000 р. кошт такого дому буде дорівнювати одному мільйонові дол., не враховуючи високих коштів його опалення, охолодження, консервації та фантастично високих коштів забезпечень. В 2,000-му році наступить радикальний зворот до побудови двох родів домів: збірних та підземних.

Замість будувати тисячі домів з окремими дахами — в 2,000-них роках будується кількадесят збірних домів-дільниць, покритих одним спільним дахом, проміром 2 кілометрів. Такі спільні доми, не тільки набагато дешевші, але й ощадніші для опалювання та охолодження.

Родини, що не люблять збірних домів, купують доми підземні, покриті однометровою верствою землі. Такі доми не треба ogrівати, охолоджувати малювати та направляти. Кусок землі над таким домом можна використати, як городець на вирощування городини. Або ще краще, як колектор соняшної енергії.

Але найрадикальніші зміни зайшли внутрі мешкальних домів, яких серце становить телевізія та телефон. Телевізія забезпечує зв'язок із світом, кіном, біржею, перегонами, виборами та викладами в університеті. Відеотелефон — дає безпосередній контакт навіть з лікарем, який може на віддалі провірювати стан здоров'я пацієнтів та при допомозі компютера ставити діагнози їх недуг.

У висліді біологічної революції та медичного поступу, в останніх 25 роках продовжено на багато років життя людей. І саме їх довговічність становить в двотисячних роках одну з найважливіших соціальних проблем. Середній вік жінки в 2,000-них роках, замість доцьогочасних 79 років, становить 94 роки, чоловіків, замість 72 років — 86 р. Згідно із статистикою, два мільйони американців стали сторічниками. Соціальну емеритурку тих всіх стариків мусять оплачувати працюючі із своїх податків, що дорівнюють пересічно 25% їх платні.

Багато людей боїться, що такий довгий вік нашого життя матиме великий вплив на зміни політичного підсоння в США в консервативному напрямі. Контroversійні наслідки біологічної рево-

люції витиснули також свій слід на методах та засобах навчання в школах, в яких вживається медикаментів для збільшення видайности мозків шкільних дітей. Аналогічні медикаменти стосує шкільний фармаколог для присмирення істеричних та надто рухливих дітей. Він стежить також за тим, щоб учні одержували вчасно потрібні хемічні речовини, що впливають на розвиток їх росту, способу думання та розвитку математичних чи мистецьких здібностей.

„Не знаю чи я особисто доживу до 2,001 року, — пише автор згаданої статті, — щоб побачити чи мої футурологічні прогнози сповнилися. Хоч не слід забувати, що нам усім вдалося, так би мовити, пролізти крізь сильце великої катастрофи 80-их років і, всім нам здається, що наше життя стало більш цивілізоване та менш матеріалістичне. Але більша дегуманізація нашого життя, головню в біологічним аспекті, заставляє нас до застанови чи ті всі великі досягнення нашої „цивілізації“ не становлять радше її регресу“.

Лев Яцкевич

Іван БАБІЙ

ГЕНЕТИКА

V. Поволі прогресуючі генетичні хвороби старшого віку

До них належать такі хвороби: Альцгаймера, багаторазова склероза, м'язова дистрофія, скречі й канцер (генетичний). Тут подаю коротко зміст наукової праці групи науковців під керівництвом д-ра Прустнера про найбільш поширену в усіх країнах світу хворобу Альцгаймера або деменцію — хворобу людей похилого віку.

Її симптоми виявляються різно. Спочатку непомітно, в м'якій формі, пізніше — в тяжчій. Ця хвороба вражає інтелект, персональність і фізичний стан людини. Перші помітні симптоми з'являються уже після 60 років життя. Цей стан зветься **сенільна деменція**. Ознаки її: розгубленість, непізнання людей і оточення, втрата ініціативи, інтересу до життя й втрата вичуття часу. Хворі блукають вночі, в упевненні, що це день. Вони не здатні до ясного думання й не в стані зрозуміти складніших думок. Навіть забувають імена близьких. Втрачають пам'ять до сучасних подій, але часто пам'ятають, що відбувалось у дитинстві. Вони нездатні до провадження розмов, ні до розв'язання найпростіших проблем. Виявляють ознаки манії переслідування, підозрілість. Хвороба погіршується з часом і виявляється різно, в залежності від того, яка частина мозку ушкоджена. В пізнішій стадії хвороба кладе пацієнта в ліжку. В цьому стані хворі в більшості неспроможні говорити. Втрачають контроль щоденних потреб, часто хворіють небезпечним запаленням легенів. Час пробігу хвороби триває до 15 років. Пацієнти потребу-

ють щоденного догляду і створюють великий тягар для родини та суспільної обслуги. Деменція вражає однаково і чоловіків. Збудника цієї хвороби ще остаточно не виявлено. Її агент вражає тіло не попереджуючи імунної системи. В мозку хворих виявлено особливу речовину „амілоїд“, органічного походження, але віруса не знайдено. Припускають, що він є дуже малий й імунна система не дає йому опору. Він не піддається знищенню, але його пощастило неутралізувати ензимом трипсіном, який розчиняє протеїни.

Д-р Прустнер назвав цього збудника „пріон“. Тепер відомо, що життя може існувати чи з'являється завдяки DNA чи RNA (генетичні показники життя). Віруси по будові є чисті DNA й RNA (протеїни). Репродукуються вони вкладанням цих нуклеїнових кислот в живі клітини чужого тіла й потім дають накази копіювати не власні клітини атакованого ними тіла, а клітини віруса... Інша група науковців відкидає потребу нуклеїнових кислот для утворення життя, припускаючи, що життя започатковується хемічними речовинами. Д-р Урей, напр., в своїх експериментах змішував — метан, метанол, пару води та водень. В суміш цих хемікатів пропустив електричний струм, утворюючи спалах. В наслідок цього експерименту проходила хемічна реакція з утворенням декількох амінокислот, з яких побудовано протеїни й живі істоти. Науковці припускають, що згадана суміш складала земну атмосферу чотири б'льйони років тому. Це був початок життя. В процесі накопичення амінокислот у розчинах, під впливом тепла й соняшного проміння, утворилось перше примітивне життя — малесенька сферичної побудови, мікроскопічного розміру, клітина, спроможна репродукуватись поділом або відбрунькованням й передавати інформації без DNA й RNA. Інформації базувались на хемічному внутрішньому порядку до самопобудови, подібному до кристалів. Звідціль проходила передача інформації для утворення самого себе на принципі закону хемії. За цим законом проходить „природний добір“. За твердженням цих еволюціоністів „природний добір“ працював на початку утворення життя, пріони — це є те, що залишилось в людині, приховане ще від того часу.

Згідно з д-ром Барбінєрі (молек, генетик), науковця Інституту Макса Планка в Берліні, життя, яким ми знаємо його нині, почалось тоді, коли нуклеїнові кислоти й протеїни об'єднались, а саме — нуклеїнові кислоти несуть молекулярний план побудови, а протеїни подають, а протеїни подають накази, що саме будувати від цього плану... Деякі протеїни й нуклеїнові кислоти співпрацюють у симбіозі. „Пріони“ можуть бути примітивні протеїни, які ще залишились від часу початку життя. Можливо, вони приховані в генах нашого тіла й перебувають в дормантному стані (стані сплячки). Але невідомо, що пробуджує їх. В час пробудження вони нападають на нуклеїнові кислоти й змінюють їхній нормальний механізм, спонукуючи

його репродукувати „пріони“, які викликають у людини дегенеративні хвороби. Вони потребують десятки років, щоб проявились їхні симптоми аж у похилому віці. Наші предки жили пересічно 30-35 років. Ми живемо пересічно 70-75 років.

Наука знайшла засоби побороення хвороб молодого віку й тому більшість людей доживає, щоб зустрітись з поволі прогресуючими дегенеративними хворобами. Можливо, всі ми інфектовані ними. Дехто виявляє ці хвороби вже в 55-60 роках, дехто стає синільним у 70-80 роки. Це можна пояснити тим, що інкубаційний період їх є різний. Дві особи з трьох, які прожили до 80 років, не хворіють на синільність напевно тому, що їхній генетично набутий імунологічний апарат запобігає первісним протеїнам (пріонам) включитись у цей руйнівний тіло процес. Генетична інженерія в майбутньому може знайти спосіб виключити запрограмовану в DNA дію цього примітивного протеїну й цим усуне сенільність назавжди. Але нині — це тяжка хвороба старечого віку.

(Далі буде)

З УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ В АВСТРАЛІЇ

На світлині учасники 11-го з'їзду вчителів українських суботніх шкіл в Австралії. На світлині, починаючи зліва, сидять: лектор з Лятроб університету Говард Ніколяс, Є. Барчинська, М. Цюрак, Дм. Нитченко, Л. Гаєвська-Денес, Т. Пасічинський, С. Романів, владика Іван Прашко, голова Української Центральної Шкільної Ради Австралії пані Т. Сліпецька, голова СУОА М. Моравський, Н. Михайлишин та Ірина Залеська.

АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР ОЛЬГИ МАК У „КОЗУБИ“

Торонтський „Козуб“ влаштував 27-го березня ц.р. цікавий і успішний авторський вечір відомої української письменниці Ольги Мак. З творчістю письменниці познайомила присутніх Віра Ворскло, звернувши особливу увагу на символіку й глибокий психологізм у творах Ольги Мак.

Уривки з окремих творів письменниці читали Валентина Родак, Леонід Ліщина і Богдан Стрижовець. Навіть ці короткі уривки переконливо показали, що Ольга Мак — талановита й освічена письменниця, яка докладно знає теми, про які пише, і досконало володіє письменницькою технікою та українською мовою. Недарма дехто з присутніх домагався, щоб її твори („Куди вела стежка“, „Каміння під косою“, „Проти переконань“, „Бог вогню“, „Жаїра“ та інші) перевидати, — до того ж, кращою технікою, ніж раніше. Домагання слухне й найбагатше українське середовище на чужині, якому Ольга Мак зробила багато доброго, легко могло б видати твори письменниці, якщо б належно цінило літературу та її творців.

Останньою на вечорі виступила сама письменниця, подякувала організаторам, „що пригадали про її існування“ та прочитала з незвичайною мистецькою силою свій новий нарис-есеї про останні хвилини життя Т. Шевченка.

Жаль, що на такому рідкісному вечорі, за винятком одиниць бракувало нашої культурної, наукової, а зокрема політичної „еліти“. Від преси був, мабуть, лиш автор цих рядків і представники „Молодої України“.

М. Даль

11-ий з'їзд учителів. 24-25-го січня на околиці Мельбурну, в Нобл Парку, де працює одна з більших українських шкіл, відбувся 11-ий З'їзд українських учителів. На з'їзд прибуло 47 делегатів та кілька гостей. Коротку доповідь про стан шкільництва та його проблеми виголосила голова Української Центральної Шкільної Ради в Австралії пані Тетяна Сліпецька. На кінець минулого року працювало в Австралії 16 шкіл, 132 учителі, а в школах було 970 учнів. У доповідях та виступах учителів чимало було скарг на байдужість батьків, на занепад живої мови в учнів, на зменшення кількості учнів по школах. У 1985 році, коли був 10-ий з'їзд, у школах було 1009 учнів та студентів.

Під час з'їзду, яким керував керівник Братської школи в Мельборні п. С. Романів, відбулося кілька фахових доповідей та праця по секціях з різних дисциплін.

До нової УЦШР знову вибрали управу на чолі з пані Тетяною Сліпецькою.

„200 листів Антоненка-Давидовича“. Як повідомляє В-во „Ластвіка“ згадане видання протягом 9 місяців уже випродане. Лишилося ще 46 прим. На це видання було вже 17 рецензій і всі позитивні. Незабаром вийде в цьому В-ві третім виданням книжка Дм. Чуба „Живий Шевченко“ з деякими змінами й багатьма додатками й ілюстраціями.

Василь Сокіл в Австралії. На прикінці минулого року письменник Василь Сокіл з дружиною переїхав до Австралії на сталий побут. Він оселився в Сідней, де працює його син Юрій Сокіл, відомий уже тут як кінооперейтор кількох відзначених та нагороджених

фільмів.

Василь Сокіл, який шість-сім років тому приїхав з України, автор низки прозових та драматичних творів, а в Америці минулого року вийшов його твір „Така довга ніч“, за який недавно на конкурсі Літер. Фонду ім. Івана Франка в Чикаго він одержав першу нагороду. Щойно вийшли з друку в Канаді у В-ві Інституту Українських Студій спогади Василя Сокола „Здалека до близького“. 25-го січня відбулась зустріч В. Сокола з нашими письменниками в Сіднеї, де ухвалили влаштувати 1-го березня доповідь нашого гостя про сучасну Україну.

Іван БУРДА

ВЕСНА ДРУЗІВ ТУТ МАЄ

*Зима не хоче нас кидати,
Весні вступитися з дороги.
Доріжку йде сніжком встеляти,
Щоб молоденька мерзла в ноги.*

*Але весна друзів тут має, —
Тепленьке сонечко з-за хмари
Сніжок з доріжки замітає,
Не хоче чути зими свари.*

*Весна ступає все сміліше,
Встеляє зелень біля хати
І нам стає вже веселіше,
Бо все спішить весну стрічати.*

НА ДУШІ СТАЄ ЛЕГЕНЬКО

*Весна ступає смілим кроком, —
Ярами, полями, лісами,
Кида навколо щирим оком
І радість ділить поміж нами.*

*А з неба сонце землю гріє
І хмарка-хмарку доганяє.
Легенький вітер з небес віє,
Травичка рости поспішає.*

*Весело струмок гомонить,
Річку стрічати поспішає...
І таємничо ліс шумить,
Гілки до сонця простягає.*

*Нам на душі стає легенько,
Бо все збудилось до життя,
Весело стукає серденько,
Зима йде у забуття.*

ЛІТНЯ ПРАЦЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ У ТОРОНТО

Торонтське Управління парків і розваги приймає заявки від молодих ентузіастів на працю під час літніх місяців. За точнішими інформаціями телефонуйте на номер 392-7838.

САТИРА І ГУМОР

Walter CAP

ПИСЬМЕННИК „СОБАЧОЇ ДОЛІ“

Хто такий Walter Cap? Він в українській громаді — звичайний собі житель, який відіграє свою роль, як уміє чи як йому скаже його жінка... Часом висловлює свої спостереження, переживання, гадання... Більше про нього в його збірці гуморесок „Тяжко бути політичним емігрантом (Див рецензію Дм. Чуба в лютому числі „Нових Днів“.) Нижче містимо його ще недруковані „спостереження“ про „письменника собачої долі“, а в наступному числі — про ідеологію і світогляд.

Редакція

Була п'ятниця. Моя кохана дружина воліє як я в цей день змиваюся їй з очей. Це ще не значить, що я можу йти, куди мені забажається, ні — я повинен свій „вільний час“ провести в „культурному оточенні“. Вона мені навіть свої поради дає, і я мушу їй згодом здавати про все докладний звіт, хоч про те, що вона в той час „сіяла“, мені не випадає питати, бо в нас рівноправна демократія. Так вона мені оце натякнула, що в цю п'ятницю відбудеться вечір щойно з краю прибулого письменника. Я спеціально „отягався“, щоб спізнитися, однак нікого не перехитрив, бо прийшлося мені ще почекати на початок. З цього я навчився ще одної життєвої мудрости: замало спізнитися, — треба вміти точно спізнитися.

Врешті до пульту шпарким кроком підійшов високий атлетичний мужчина. Хоч його волосся було переплетене сивими пасмами, (він скидався мені більше на колишнього олімпійського борця, ніж на письменника), але навіть я врадувався, що прибула до нас свіжа молода сила, яка ще потягне — чи попхає — еміграційний культурний віз якийсь десяток чи два років. Тому й не повірив своїм вухам, коли з перших його слів довідався, що він відзначає 64-ий рік своєї літературної діяльності. Я далі не був певний, і спитався поважного чоловіка, який сидів біля мене, що він почув. Він нахилився до мене й потиху сказав: „Так, це унікальний письменник Василь Сокіл“, — і поправив у своєму лівому вусі „підслуховий апарат“ ніби хотів мені тим дати до зрозуміння, що не помилився.

Далі вечір належав Василеві Соколові. Він розповідав про своє життя, письменницькі й житлові турботи, про свого сина, свої твори. Що більше я слухав, то більше було ясним, що стати українським письменником. — не на еміграції, а в Україні, — це не така легка справа. Український письменник мусить мати унікальну терпеливість, майстерність і врешті мусить мати ще унікальне щастя. Як того не зустрине в житті, то краще йому їхати в Москву, бо там легше стати українським письменником.

У своїй бесіді Василь Сокіл не жалкував тут підпекти, а там вжалити чи посолити, але мене здивувало, коли він, як пистменник, сказав, що між українськими літераторами є, вживши спортивного терміну, справжні чемпіони, другокласники й партачі-графомани. І ще більше здивувало мене, коли він підкреслив, що між графоманами є люди талановиті й повні ідейності. Не говорив він на вітер, а подав конкретні приклади: „Чи може поет без таланту написати на замовлення Хрущова **Оду до кукурудзи**, яка мала б нагодувати всіх голодних у капіталістичному світі? Скільки треба з себе викресати ідеологічного зав'язання, щоб своє письменницьке життя — кожних вісім годин робочого дня аж до пенсії — бити в ступі воду?“

Цікаве життя Василя Сокола. Був час, коли він навіть не був Соколом, а ховався за свого двійняка Макара Дуду. Хто був і що робив отой Дуда? Він скрито їздив по колгоспах, радгоспах і заводах, і певним людям видавав вироки смерті — не в судових залах, а в своїх фейлетонах. На щастя, ніхто не згинув ганебною смертю, але, на нещастя „вирок смерті“ дістав сам Дуда, бо він чомусь бачив суспільні проблеми й помилки. (Як відомо, соціалістичне суспільство під мудрим проводом партії не може помилятися, помилки роблять тільки одиниці, які не хочуть чи не вміють по-соціалістичному думати й жити.) Тож Дуду зліквідували.

Після смерті Макара, письменник засумував, та не надовго, бо незабаром зустрів ще кращого приятеля. Це був Барзум.

Барзум належав до унікальних створінь, він вповні розумів усі людські проблеми в щасті й горю. На жаль, люди його не розуміли, і тільки один раз він зустрів чолов'ягу, який потрактував його, як собі рівного — це був письменник, ще й до того п'янений. Решта життя Барзума коливалася на бурхливих хвилях; в Голлівуді могли б з цього накрутити дуже успішну серію „соуп опери“. Хвилини щастя в його житті зникали, мов веселка на небосклоні, розчарування доводили його до розпуки, — він пережив не одну трагедію, мов гнаний пес. І тут Сокіл зрадив таємницю — Барзум був пес! Не сякий-такий пес, але такий, що на старі роки написав біографію про своє життя, з якого він все таки був задоволений, як може бути задоволений тільки пес серед собачих людей. Тож даймо слово Барзумові.

У своїй молодості Барзум переніс великі страждання як закохався в сучці, що називалася Леді. Вона була дуже гарненька, та на лихо її пані довідалася, що в Барзума підмочена біографія. Відразу світ Барзума завалився, і не так від болючого удару порваного кохання, як від пониження його гідності — він не уявляв собі, що в рівноправному соціалістичному суспільстві можуть бути вищі і нижчі раси!

Якось гицель зловив Барзума на вулиці без пашпорту й безцеремонно завіз до крематорія. Ще кілька хвилин і по ньому залишилася б шкірка на теплу шапку якогось партійного, бо, помимо підмоченої біографії, шерсть Барзума була гарна й

блискуча. Якось модниця намазувала б своє лице пахучим кремом, навіть не підозріваючи, що в ньому рештки жиру Барзума. Найбільшу, одначе, втрату понесла б українська література. На щастя, Барзуна відшукав і врятував його номенклятурний хазяїн.

Після довгих вагань, Барзум наважився післати свій твір до спілки письменників. Довго не мав відповіді, і, мабуть, його біографія згинула б собачою смертю, якби не унікальне щастя Сокола — він виїхав за кордон до своїх родичів.

По цей бік холодних хвиль Атлантичного океану біля Сокола відразу ожив Макар Дуда, але Барзум лишився й блукав без щастя півтора року. І він вислизнувся „Вікном на Захід“ — це інший твір письменника — де тепер всі троє пишуть, що завгодно, видають, що вдасться, — тільки, щоб знайшлося більше читачів.

ПОСМОТРИВШИ СМОТРИЧЕВІ ЧАСТУШКИ

*Заблукався я в дитинстві
на обійми материнські
та в попа украв по-свинськи
не собаку, але пса.*

*Та й відвідую ярмарки,
заглядаю в усі шпарки —
розговори і ремарки...
Ах, яка краса!*

*Підглядаю під подушку,
там старик довбає в ушку,
намовляючи старушку
на великі чудеса.*

*У перекупки-шинкарки
ні ковбаси, ані чарки.
Та знаходжу недогарки —
пережовані слова.*

*Як ударю в закаблуки,
через поле — через луки
повторятиму до скуки:
не для пса ж бо ковбаса.*

Григорій Верес

Лихоманка

Лікар: — Була у вас вночі лихоманка?

Хворий: — Була.

Лікар: — А зуби цокотіли?

Хворий: — Не знаю... Зуби лежали на нічному столику.

В усьому — точність

— Ти обдурив мене цього року шістнадцять разів, — докоряє жінка чоловікові.

— Не шістнадцять, а п'ятнадцять! — розсердився чоловік. — Не люблю, коли обманюють.

З ПРИВОДУ ЛИСТА ДОВА БЕН-МЕЇРА

Нема такої кари, на яку заслуговує „Іван Грозний“, що лютував свого часу в Треблінці. Але чи той „Іван Грозний“ і Іван Дем'янюк, якого тримають в Ізраїлі під вартою і якого тепер судять, одна і та сама особа — це питання ще не з'ясоване і тому залишається відкритим. І навіть один з найвизначніших юристів Ізраїлю, колишній член Верховного суду, колишній юридичний дорадник уряду **Хаїм Коен**, якого багато хто називає „сумлінням Ізраїлю“, висловив сумнів у тому, чи тримають під вартою саме ту людину, за яку його вважають.

Ситуація надто напружена і тому легко зрозуміти стурбованість президента організації „Американці за громадянські права на Україні“ пані Божени Ольшанівської. Її непокоять дві обставини. По-перше, Івана Дем'янюка тримали під арештом понад шість місяців без пред'явлення йому формального обвинувачення. По-друге, не лише ізраїльська преса, а й відповідальні офіційні особи (міністер юстиції та інші) дозволяють собі висловлюватися у справі Дем'янюка так, ніби вже доведено, що він — саме та людина, яка вчинила звірства.

У своєму листі від 18 вересня 1986 року, адресованому Шимону Пересові, тодішньому прем'єр-міністрові Ізраїлю, пані Ольшанівська висловила побоювання в тому, що ці обставини й атмосфера громадського осуду І. Дем'янюка можуть вплинути на рішення ізраїльського суду. Вона просила Переса розвіяти її побоювання.

Пан Перес не відповів на листа пані Ольшанівської, а передав цей документ заступникові голови Кнесету **Дову Бен-Меїрові**. Останній відповів, але як? Його лист до пані Ольшанівської — це зразок нечуваної брутальності й безвідповідальності. Це документ не лиш безтактності, а й безглуздя. Подаємо увесь текст цієї „перлини“. Нехай ізраїльські виборці гідно оцінять цього державного мужа — одного з тих, що правлять Кнесетом, тобто всією країною.

Жовтень, 1986 р.

Президентові організації „Американці за громадянські права на Україні“.

Я отримав Вашого листа від 18 вересня 1986 р. у справі Джона Дем'янюка. Спершу я взагалі не хотів відповідати, тому що з часу Богдана Хмельницького єврейський народ веде довгий рахунок, що його має сплатити український народ. (Погроза, помста! — І.Д.)

І тепер ми також можемо вказати на прояву антисемітизму в СРСР, головню на Україні.

Ще раз подумавши, я, однак, вирішив, що звернення, подібне до Вашого, надіслане американ-

ським громадянином (хоч і українського походження), не повинно залишитися без відповіді.

Протягом усього періоду нацистської окупації України безліч Ваших співвітчизників співробітничали з нацистським режимом, особливо у винищуванні сотень тисяч євреїв.

Після поразки німців частина коляборантів утекла на Захід, а також притаїлась у США.

Упродовж понад сорок років жодного слова не було чути від Вашої організації на захист прав людини, українців єврейського віроісповідання, яких Ваші одноплемінники вбивали, спалювали, труїли газом. І лише „турбота“ що ізраїльська преса своєю гласністю завдасть шкоди об'єктивності ізраїльського правосуддя не дає Вам спокою ночами. Я можу запевнити Вас: ізраїльське правосуддя винесе справедливий вирок.

Вам же і вашим друзям я раджу ходити до церкви не тільки щонеділі, а й упродовж тижня і стояти там навколішки аж доки кров не виступить на колінах. Отак стоячи, просіть прощення за те, що ваш народ заподіяв нашому.

Дов Бен-Меїр
депутат Кнесету,
заступник голови Кнесету

Припускаємо, що фактичні помилки в листі Дова Бен-Меїра сталися через необізнаність автора. Приміром, як можна докоряти організації, яку очолює п. Божена Ольшанівська, що ця організація не виявляла себе понад сорок років, коли засновано її яких три-чотири роки тому. Але не в цьому річ.

Нас турбує те, що значна частина євреїв, серед них і Дов Бен-Меїр, виявляють свою неспроможність, коли йдеться про вирішення будь-якого питання в царині єврейсько-українських відносин, не вдаючись до минулого, часом надто далекого, і не зводячи поррахунків із сучасниками за гріхи їхніх пра-прадідів.

Від карколомних міркувань п. Бен-Меїра можуть постати сумніви і щодо ізраїльських судів: а чи й вони не поточені українофобією, бо на цій підставі можуть засудити невинну людину лише за те, що „ваш народ заподіяв нашому“.

Кожен, хто жив у діаспорі, кожен, хто пережив Катастрофу, знає, що головним стрижнем антисемітизму є механічне перенесення провини однієї людини на увесь народ, колективне звинувачення всього народу за дії частини цього народу чи окремих його представників. Кожен, хто на собі відчув удари антисемітизму і в кого ці удари не вбили почуття справедливості й людської честі, не стане „антисемітом навиворіт“, ксенофобом і, зокрема, українофобом.

Цього не скажеш про пана Бен-Меїра. До того

ж надмірна експресивність і безтактовність ніяк не відповідають його високому становищу заступника голови Кнесету. Дов (ім'я пана Бен-Меїра) в перекладі означає „ведмідь“; слід визнати, що він виявляє „ведмежу послугу“, єврейському народові. Цей пан, на жаль, виявився не гідним свого прізвища, що в перекладі означає „син світла“. Із жалем мусимо зазначити, що Дов Бен-Меїр своїми поглядами, що він висловив у цитованому вище листі, плямує честь високого форуму й Робітничої партії („Авода“), до яких він належить, проповідуючи відверту, нічим не прикриту ксенофобію.

**Яків Сусленський
Юхим Вольф
Самуїл Волнянський
Юхим Майданік
д-р Яків Сорокер
Давид Меламуд
(і ще майже 100 підписів)**

**Прислав до редакції і
зробив свої підкреслення
Ілля Демиденко**

А ЧОРТИ ДАЛІ БЕНКЕТУЮТЬ!

(Лист до Редакції.)

З полегшенням на душі я прочитав запевнення редакції в грудневому числі, що всі чортики будуть вилонені „щоб і духу їх в ‘Нових Днях’ не було“. А тим часом у тому ж числі тих чортиків і суперчортяк так багато, що їх трудно людині перелічити, не то переловити. Правда, то ще було в 1986 р. а обіцянка дана на 1987 р.

Будемо вірити й сподіватись, що п. М. Дальний виявиться не просто редактором, а Суперредактором та переборе оту нечисту силу, бо ж кажу, що тих чортяк та чортенят так наплодилося, що звичайній людині не справитись з ними. Бажаю успіху!

Ф. Миколаєнко

КОРОТКО ПРО „НОВІ ДНІ“

**

... В прилозі чек на 45 дол. на передплату „Нових Днів“ та скромний даток на пресовий фонд.

Тепер, з переходом на офсет, журнал має культурний вид, як рівно ж гарні шрифти. Помічається трохи механічних помилок... Але це дрібниці. Тепер можна вставляти більше ілюстрованого матеріалу.

З пошаною і подякою
Пилип Вакулєнко, Аделаїда.

...У мотто до статті п. Лева Яцкевича „Відновлена мрія“ є такі слова: „Дайте мені ваших втомлених покидьків долі...“ Слово „покидьків“ дуже грубе і відноситься хіба до тваринного та рослинного життя, але ніяк не до людини. Чи не можна було замінити іншим виразом?

Анна Галина О. Сурмач

**

...Після довгої перерви, знов з'явився (в „Нових Днях“) допис „Миколи Невідомого“, правда, не такий демагогічний і неправдивий як „Кому служите, панове“, але тому, що цей допис написав чи тільки підписав „микола невідомий“ моє довіря до АОЛПУ зменшилось.

Марія Кременярівська

Шановна Пані Кременярівська!

Микола Невідомий (редакції — відомий) був „більшим бандерівцем“, ніж Ви, і пройшов подібний до Вашого важкий шлях в СРСР. Демагогії й неправди в його дописах ми не помічаємо, хоч і не з усіма його поглядами погоджуємось. — Ред.

**

...Ваш журнал дійсно цікавий. Я і Дружина незмінно читаємо його з 1969 р. і майже всі числа зберігаємо.

Ми знаємо, що в Рочестері проживає не менше як 15,000 українців, але не знаємо чи є 15 родин, які б виписували і читали Ваш журнал.

(На жаль, немає й 15 родин. — Ред.)

Отже стараємось приєднувати...

Є. і Ю. Оношко, Рочестер

ВІДПОВІДІ ЧИТАЧАМ:

О. „Поліщук“, Австралія. На жаль, не можемо надрукувати Вашого „Відкритого листа“ безвідповідальному заступникові голови ізраїльського парламенту Дов Бен-Меїрові, бо такі листи не мають документальної вартості, якщо не підписані повним прізвищем автора. Зрештою, не друкуємо й „Відкритого листа“ пані Божени Ольшанівської цьому ж „державному мужеві“, бо той її лист був уже надрукований у багатьох газетах. Друкуємо інший лист, підписаний кількома авторами і цього, як на наш невеликий журнал, досить.

О. Дяків, Австралія. Просите вияснення про походження слова „магістер“, бо один знайомий сказав Вам, що латинське слово „магістер“ по-українському „означає недоук“. Досить точну історію й дефініцію слова „магістер“ знайдете в другому томі київського „Українського енциклопедичного словника“. Щодо недоуства, то всі ми в багатьох ділянках недоуки, навіть ті, що посідають найвищі наукові ступені, бо немає людини, яка знала б усе.

...З Новим Роком! Та нехай уже буде і з новим щастям. Бо уже і він постарівся, маючи в собі стільки нещастя і непорозуміння, що одверни Боже...

Побажав би „Новим Дням“ більше передплатників та читачів, але де ж їх „вишкратити“? Ті, що були — щирі і правдиві, — нема. „Відійшли у вирій голубий“. Той, що споконвіку не передплачував, навіть „на дурнячка“ не буде читати. Його не „підорвеш“... Не знаю на кого і як нарікати, але молоді ми не зуміли привити до рідного...

Можу „Новим Дням“ побажати хіба таких авторів, як Ол. Терпкий і Віталій Бендер. Дійсно, чародії слова, таланту і розуму...

Микола Іщенко, Садбері.

ОБНІМИМО „НОВІ ДНІ“

Вважаю, що рубрика „Листи до редакції“ в „Нових Днях“ — це одна з найцікавіших частин журналу.

Хоч дехто насміхається з понять „демократичний“, „демократ“ і т.д. (в партійному змислі), все ж таки треба відмітити, що та демократія на сторінках „Нових Днів“ існує, що й виявляється в численних та цікавих листах, що адресуються редакції...

Мені здається, що певні назадняцькі кола прагнуть створити міт про „єдиномисліє“ та здисциплінованість української еміграції, що зводиться до того, щоб „тримати язик на прив'язі“. Мовчанка і брак вільної дискусії на сторінках української періодики рівнозначні з закостенінням українського життя.

Якщо воюємо проти найбільшого ворога України — Москви та ненавидимо все комуністичне, то чому запроваджуємо у себе „комуністичні“ методи? Без вільної думки немає жадного майбутнього для нас на еміграції. Кожний повинен мати право свobodно висловитися!

„Нові Дні“ стоять в авангарді демократизації українського суспільства та можуть служити прикладом для всієї української періодики.

Ставаймо справжніми демократами, панове редактори! Обіймімо „Нові Дні“, облишмо „Правду“!

Вибачте, пане Дальний, що не подаю свого прізвиська, але знаєте як у нас шанують вільну думку!

„Молодий читач“, Англія

24-ТА ЗБІРКА „ЗАГАДОК“

БОГДАНА ФЕДЧУКА

Недавно появилася в продажу 24 збірка „короля українських загадок“ — Богдана Федчука. В ній, як і в попередніх його збірках, — широка тематика цього занедбаного в нас жанру. Юні читачі матимуть справжню насолоду, розгадуючи ці загадки та розвиваючи при цьому своє думання. Кращі загадки Богдана В. Федчука варто зібрати і видати в одній книжці. Замовляти окремі збірки можна в українських торонтських книгарнях, а також в автора:

Bohdan B. Fedchuk
420 Hillsdale Ave. E.
Toronto, Ont. M4S 1T8, Canada

Як хтось не хоче прийняти доляра як хабара — значить, що хоче два.

Неодин політик так задивиться на задні колеса, що передні заїде в болото.

Знайшлася

— Чого це ти о дванадцятій ночі серед вулиці кричиш «ура»? — питає сусід сусіда.

— Так моя ж хата знайшлася!

Кмітливий

Учитель: — Скажи, Василю, чому вода в морі солоніша?

Учень: — А тому, що там оселедці плавають.

В ПАМ'ЯТЬ ПРОФ. БОРИСА О. БОЖЕНКА

Дякую за такий цікавий та інформативний журнал. При цьому вкладаю передплату за 1987 рік, а в світлу пам'ять батька, професора Бориса Олександровича Боженка, складаю пожертву \$50.00 на потреби журналу.

Святослав Боженко, Сан Франціско

В ПАМ'ЯТЬ СЕМЕНА СТЕПАНОВИЧА ТОКАРЯ

В пам'ять дорогого Мужа, Тата, Дідуса і Прадідуса св. п. Семена Степановича Токаря, в третю річницю його смерті (9-го квітня 1987 р.), складаємо на пресовий фонд журналу „Нові Дні“ — \$25.00 дол.

Вічна йому пам'ять

Дружина, Олена,
син Володимир з дітьми й онуками,
в м. Ніягара Фаллс, Онтаріо.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „НОВИХ ДНІВ“

КАНАДА

Управа пансіону для старших „Дніпро“, Едмонтон	\$100.00
Токар, В., Ніягара Фалс (в пам'ять Семена Семеновича Токаря у третю річницю його смерті)	\$25.00
Вовкодав, К., Торонто (у світлу пам'ять незабутнього мужа, тата і дідуса сл. пам. Григорія Вовкодава)	\$25.00
Сарманський, П., Монреаль	\$25.00
Шанда, П., Іслінгтон	\$20.00
Радкевич, І., Торонто	\$15.00
Гамула, П., Міссісага	\$10.00

12/31/87
Mrs E Litwinow
48 Yorkview Dr
Etobicoke ON
M8Z 2E9

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
If not delivered please return to:
NOWI DNI
P.O. Box 130, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V2

Дзерович, А., Оттава \$10.00
Ромас, А., Ля Саль \$10.00
Шар, Лідія, Оттава \$10.00
Муха, М., Торонто \$10.00
Павленко, В., Етобіко \$10.00
Сорока, А., Етобіко \$10.00
Кожедуб, В., Монреаль \$10.00
Лесен, К., Вінніпег \$5.00
Мотох, М., Вінніпег \$5.00
Сушко, М., Гамільтон \$5.00
Логуш, М., Моунт Рояль \$5.00
Лупинос, Г., Гамільтон \$5.00
Надяк, О., Монреаль \$5.00
Байрачний, А., Міссісауга \$5.00
Третяк, А., Ст. Губерт \$5.00

С.Ш.А.:

Швець, А., Гранд Рапід \$102.00
Боженко, С., Сан Франціско
(у пам'ять батька проф. Бориса
Олександровича Боженка) \$50.00
Мовчан Д-р, Ю., Македонія \$32.00
Юрченко Валентина, Нью Йорк
(у пам'ять бл. пам. Миколи Андре) \$20.00
Мартюк, С., Кергонксон \$20.00
Гевко, М., Філадельфія (у пам'ять
приятельки Тетяни Гаращенко) \$20.00
Орел, Т., Норт Берген \$15.00
Коновал, П., Арлінгтон Гайтс \$14.00
Худяк, М. Стерлінг \$14.00
Шаблій, М. Арлінгтон Гайтс \$12.00
Романовський, О. Міннеаполіс \$12.00
Прокопенко, П., Рочестер \$12.00
Кравчук, Ю., Ері \$12.00
Макарець, І., Арлінгтон \$12.00
Фірішак, О., Чікаго \$12.00
Саламаха, П., Чікаго \$12.00
Давид, Я., МекКі Рокс \$12.00
Гречнів, І., Парк Рідж \$12.00
Отришко-Арська Р., Стерлінг \$10.00
Сульківський, Р., Стерлінг \$7.00
Дудко, В., Порк Рідж \$7.00
Журавель, Л., Міннеаполіс \$7.00
Чорняк, Е., Балтімор \$7.00
Гаврилів, П., Гартфорд \$7.00
Борзенко, І., Гемет \$7.00
Хом'як, П., Мек Лен \$2.00
Наконецний, Ф., Герлянд \$2.00
Дубровський, М., Сільвер Спрінг \$2.00
Пономаренко, І., Клівленд \$2.00
Голендзовська, А., Сомервіл \$2.00
Діловський, Р., Нью-Йорк \$2.00
Андрієвський, Г., Кембрідж \$2.00
Воскобійник М., Бока Ратон \$2.00

ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ:

Бурда, І., Австралія \$25.00
Ігнатенко, М., Амбург, Німеччина \$14.00
Сірий, А., Берн Швейцарія \$10.00
Преорчук-Ясінський, А., Австралія \$12.00

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ:

Яковищенко, В., Васара Біч, Онтаріо 1
Гречко, З., Торонто 1

Щиро дякуємо за приєднання нових передплатників і пожертви на пресовий фонд, що дуже поважною мірою допомагає втримувати „Нові Дні“.

Адміністрація

У ВИДАВНИЦТВІ „НОВІ ДНІ“ МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Іван Бережний, УКРАЇНСЬКА МОВА
(початкова граматики ч. 1) \$3.50
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 1
(фонетика і морфологія) 5.00
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 2
(синтакса) 5.00
Т. Шевченко, ВИБРАНІ ВІРШІ 2.00
Софія Гаєвська, TREASURES OF THE
CENTURIES (англійською мовою) 5.00
200 ЛИСТІВ Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА 14.00
Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО
ТА ЙОГО ДОБА (досліди, критика)
з пересилкою 12.00
Володимир Винниченко, МІЖ ДВОХ СИЛ
(драма на 4 дії) 2.00
Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (анг. мовою) 6.50
Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ 6.50
Wasył Hryshko, THE UKRAINIAN HOLOCAUST
OF 1933 (в м'якій оправі) 5.00
Гелій Снегирьов, НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ
(з пересилкою) 20.00
Петро Волиняк, ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО
(з пересилкою) 12.75
Докія Гуменна, ВЛУКИ СТОЛІТНЬОГО ЗАПОРОЖЦЯ
(з пересилкою) \$5.00